

# JOSEF KOTEK A VÝZKUM POPULÁRNÍ HUDBY V ČESKÝCH ZEMÍCH

Jan Blüml

## Úvod

Předložená studie pojednává o kariéře Josefa Kotka (1928–2009); badatele, který jako člen muzikologického pracoviště Československé akademie věd a později Akademie věd České republiky více než třicet let soustředěně zkoumal problematiku populární hudby. Pozornost je věnována východiskům Kotkovy profesní dráhy stejně jako institucionalizaci českého výzkumu populární hudby na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století pod vlivem marxistické muzikologie. Dále Kotkovým badatelským, publicistickým i organizačním aktivitám v letech 1962–1998, kdy dotyčný působil na akademii věd.

Kotkova vědecká kariéra byla jedinečná nejenom v rámci české muzikologie, ale do jisté míry i v mezinárodním kontextu, v němž první akademické pozice určené výhradně pro výzkum populární hudby vznikaly až s jistým zpožděním.<sup>1</sup> Přesto o ní kromě několika stručných slovníkových hesel nemáme žádné podrobnější zprávy.<sup>2</sup> Fakt, že Kotkův odkaz v české muzikologii

---

\* Článek vznikl za finanční podpory Grantové agentury České republiky v rámci grantu GA ČR 21-16304S „Vývoj zkoumání populární hudby v českých zemích v kontextu středoevropské kultury a politiky od roku 1945“. Za pomoc s heuristikou k dějinám hudební sociologie v českých zemích autor děkuje prof. Zdeňku R. Nešporovi. Text z části vychází z rukopisu Jana Blümmla o historii zkoumání populární hudby v českých zemích, který bude vydán jako samostatná monografie.

1 Srov. například akademickou dráhu jednoho ze zakladatelů západních Popular Music Studies, sociologa a hudebního kritika Simona Fritha (nar. 1946) in Lee MARSHALL – Dave LAING (eds.): *Popular Music Matters: Essays in Honour of Simon Frith*. Burlington, VT: Ashgate, 2014, s. 75–143. Dále Peter WICKE: *Popular Music Studies Behind the Iron Curtain: The Constitution of Popular Music Research in East-Central Europe before 1989*. Popular Music, v tisku.

2 Profil Josefa Kotka a přehled jeho klíčových textů najdeme například v *Encyklopedii jazzu a moderní populární hudby* (Praha: Supraphon, 1990, s. 282–283), dále v *Českém hudebním slovníku osob a institucí* (dostupném na adrese <https://slovník.ceskyhudebnislovník.cz>) nebo v článkách k jeho sedmdesátým narozeninám v *Hudební vědě* (1998, č. 2, s. 203–208).

v posledních desetiletích spíše upadal do zapomnění, vyplývá zejména z absence zájmu daného oboru o téma jako takové. Jestliže byly Kotkovy texty v posledních letech častěji využívány a citovány, pak většinou badateli, kteří oživovali tradici zkoumání populární hudby v českých zemích ovšem z jiných oborových perspektiv.<sup>3</sup>

Prostřednictvím Kotkových badatelských aktivit studie pojednává rovněž o institucích, jakými byly Kabinet pro studium soudobé hudby při Svazu československých skladatelů a zejména pak muzikologické pracoviště při akademii věd, které alespoň ve svých počátcích v šedesátých letech významným způsobem tíhlo k výzkumu takzvaných masových/užitých žánrů. Ani k této otázce ale dosud neexistují podrobnější rozborů.<sup>4</sup>

Předložený text vychází z rozsáhlé analýzy pramenů, které zahrnují Kotkovu pozůstalost uloženou v soukromém archivu Aleše Opekara, archiválie k činnosti akademického muzikologického pracoviště v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., archiv Svazu československých skladatelů v Národním archivu, archiv Svazu českých skladatelů a koncertních umělců v Českém muzeu hudby a v neposlední řadě také rozhovory s pamětníky. Pojednání se pochopitelně do značné míry opírá o rozbor Kotkových publikovaných textů.

Cílem studie je zasadit vědeckou činnost Josefa Kotka do kontextu dobové muzikologie i kulturní politiky, zejména pak zodpovědět otázku, čím byla jeho práce specifická, co určovalo její tematické zacílení a metodologii, jaký je její význam z pohledu současnosti apod.

Termín „populární hudba“ je ve studii chápán tak, jak jej vymezil sám Kotek v knižní syntéze *Dějiny české populární hudby a zpěvu* (1994, 1998).<sup>5</sup> V příslušných historických souvislostech jsou nicméně citovány také pojmy jako „masové“/„užité“ žánry, „zábavná“/„taneční“/„bytová“/„nonartificiální“ hudba apod., které přijetí pojmu „populární hudba“ jako střežového termínu předcházely a které se s ním obsahově více či méně překrývaly.<sup>6</sup>

3 Srov. publikace s přesahem k populární hudbě od historiků a výzkumníků populární kultury, jakými jsou Petr Koura, Jakub Machek, Miroslav Vaněk a další. Z muzikologů na Kotka po roce 2000 v rámci hudební sociologie navazoval zejména Mikuláš BEK: *Konzervatoř Evropy? K sociologii české hudebnosti*. Praha: KLP, 2003.

4 Blíže k uvedeným institucím a jejich vztahu k výzkumu populární hudby viz Jan BLÜML – Ádám IGNÁČ: *History of Popular Music Research in the Czech Lands and Hungary: Contexts, Parallels, Interrelations (1918–1998)*. Hudební věda 59 (2022), č. 2–3, s. 149–213. Svaz československých skladatelů a jeho nástupnická organizace stejně jako muzikologické pracoviště při akademii věd mají svá hesla v *Českém hudebním slovníku osob a institucí*, kde se ale otázka zkoumání populární hudby blíže nerozebírá (v případě Ústavu je Kotek někdy mylně uváděn jako „Jaromír“). Stejně je to i v jiných publikacích, například Ivan POLEDŇÁK – Ivan VOJTĚCH: *Analýza činnosti a koncepce Ústavu pro hudební vědu ČSAV*. Hudební věda 28 (1991), č. 1, s. 3–15; Ivan POLEDŇÁK – Milan KUNA a kol.: *Ústav pro hudební vědu Akademie věd České republiky*. Praha: Ústav pro hudební vědu AV ČR, 1994.

5 Josef KOTEK: *Dějiny české populární hudby a zpěvu 1 (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994; *Dějiny české populární hudby a zpěvu 2 (1918–1968)*. Praha: Academia, 1998.

6 Blíže k ustavení typologické polarizace „artificiální“ – „nonartificiální“ hudba viz Aleš OPEKAR: *Jiří Fukač and His Contribution to Popular Music Research*. Hudební věda 59 (2022), č. 2–3,

## Kariérní začátky

Josef Kotek se narodil v Praze 11. dubna 1928 do rodiny úředníka Josefa Kotka a lékařky Marie Kotkové. Maturoval s vyznamenáním na gymnáziu v Mladé Boleslavi 10. června 1947. Od září školního roku 1947–1948 studoval s velmi dobrým prospěchem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kterou ale z politických důvodů nedokončil. Při studijních prověrkách v lednu 1949 nebyl kvůli buržoaznímu původu a členství v Československé straně národně socialistické prověřen a fakultu ve třetím semestru opustil.<sup>7</sup> Do května 1949 pracoval jako pomocný dělník v mladoboleslavském lihovaru, poté jako úředník v podniku Pražská akumulátorka. V letech 1950–1952 absolvoval základní vojenskou službu u Pomocných technických praporů, kde více než rok pracoval v uhelné těžbě pod zemí na dole Nejedlý v Libušíně u Kladna.<sup>8</sup>

Hudba byla Kotkovou hlavní zálibou již od dětských let, což jej kolem patnáctého roku věku vedlo k myšlence přihlásit se na konzervatoř. Ta ale nakonec nenašla podporu u rodičů. V pojednávané době se Kotek věnoval intenzivnímu studiu klavíru a jako samouk se rovněž vzdělával v hudební teorii („řádného učitele vyšší hudební nauky tehdy v Ml. Boleslavi nebylo“<sup>9</sup>). Během základní vojenské služby Kotek působil jako vedoucí a sbormistr pěveckého souboru i pianista a příležitostný harmonikář taneční kapely. S uvedenými tělesy pak vystupoval kromě všedních koncertů i v Lánech před prezidentem republiky a ministrem obrany:

„Cožpak z Gottwalda v světlých letních šatech jsme ani tak strach neměli, tím méně z jeho drahé polovice, která se do lánského zámku přikolébala s krajkovým kloboučkem a dobrotivým úsměvem. Přesto jsme ztuhli, a to nejen vlivem příslušného povelu. V presidentské suitě zasvítla totiž generálská uniforma a zlato na její čepici a výložkách. Sám obávaný ministr Alexej Čepička [...]. Drobný zádrhel přitom obstaral větřík, který nám bral

s. 214–245; dále Yvetta KAJANOVÁ: *Rock, Pop and Jazz Research Development in the Former Czechoslovak Socialist Republic and Present-Day Slovakia*. In: *Popular Music in Communist and Post-Communist Europe*. Jan Blüml – Yvetta Kajanová – Rüdiger Ritter (eds.), Berlin: Peter Lang, 2019, s. 31–48.

7 V Protokolu prověřovací komise se například uvádí: „rozdíl Palackého a Pekaře dějin zná“, „husitské války téměř nezná, program částečně“, „severoatlantický pakt zná částečně“, „zajímá se o politiku, četl hodně“ apod. Závěr komise zněl: „vyloučit – nemá dostatek kolokvií [sic!] – funkcionář nár. soc.“ ČMH, číslo fondu/sbírký: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírký: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Hlášení prověřovací komise. Politické problémy Kotek později spojoval také s účastí na studentské demonstraci: „Naše studentské tažení na Hrad (s žádostí, aby prezident nepřijímal nešťastnou demisi nekomunistických ministrů) rozehnaly tenkrát policejní samopaly.“ Jan ŠMOLÍK: *Kotkův široký horizont*. *Hudební rozhledy* 51 (1998), č. 10, s. 16.

8 Viz Josef KOTEK: *Taneček s paní Čepičkovou*. Zpravodaj PTP 12 (1994), č. 2, s. 4 a (1995), č. 13, s. 4.

9 ČMH, číslo fondu/sbírký: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírký: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Životopis.

# TVÉ OKNO TEMNÉ JE ...

Slowfox

Hudba i slova: **Josef Kotka**

(Kosmonesy, Čechova 410)

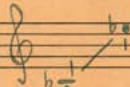
V pavučinu stříbra svého měsíce dnes  
lapil mě a touhu v srdce dal;  
až čekal jsem, přec pozdrav tvůj mi napřines  
a mlčí jen a němě hledí v dál.

Světlo jeho pohladí tě místo mne,  
polibky ti po něm posílám  
a paprskem až v oči tvoje nahlédne,  
snad vzpomeneš, že zůstal jsem tu sám.

Refrain: Tvé okno temné je, já bloudím ulicemi,  
štván světlem měsíce, jenž mraky protrhál;  
měsíc je přítel můj, však dnes jen přítel němý  
a říci mi nemůže, nač rád bych se ho ptal.

A přece z výše své co asi děláš vidí,  
až ty jsi odešla a v okně tvém je tma...  
Tu věřím v osud náš, že krok tvůj ke mně řídí,  
a ~~xxxxx~~ víra vrací se, že budeš zase má!

16 + 32 taktů

rozsaň 

Obr. 1 Ukázka „šlágrové“ tvorby Josefa Kotka

Repro: Archiv A. Opekara

Slowly

Josef Kotek

Y pa-vu-či-nu stří-bra své-ho mě-síc dneš la-pil mě a tou-hu v srd-ce

dal, ač čet-al jsem, přeč-po-zdrav<sup>tvůj</sup> mi ne-při-nes' a ml-čí jen a ně-mě hle-dí v dál.

Svět-lo je-ho po-hla-dí tě mi-sto mne, po-lib-ty ti po něm po-sí-lám a pa-prskem ať v o-či tvo-je

noty, a taky ovšem i nezbytná výměna partesů směrem k tehdy povinnému ‚Sajuz něrušimj. [...] Po ukončení pásma hornických písní přišla zas ke slovu kapela. Naše pozvání k tanci počalo sovětským valčíkem ‚V lese za frontou‘, taneční pódium však zůstávalo prázdné. Kdopak by se také opovážil začít?‘<sup>10</sup>

Po skončení vojenské služby Kotek usiloval o přijetí na hudební vědu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Alespoň formálně svoji motivaci vysvětloval s příznačnou bojovnou dikcí počátku padesátých let:

„Oblast hudební vědy poskytne mi především možnost pracovat s plnou odpovědností a odborností na hudební výchově a vzdělávání nejširších mas našich pracujících. [...] Kolik práce tu ještě zbývá na poli hudebním, kolik úporného boje se všemi přežitky kapitalismu v podobě tzv. lidovek nebo pseudojazzové hudby! Pomáhat v duchu smetanovské národní a pokrokové tradice v tomto boji o hudební myšlení nového člověka socialismu je, myslím, nejkrásnějším úkolem, který může být posluchači hudební vědy svěřen.“<sup>11</sup>

Jako předpoklady ke studiu Kotek uváděl dosavadní dirigentskou a sbormistrovskou praxi, kulturně osvětovou činnost v rámci Československého svazu mládeže, ale také komponování písní a scénické hudby pro ochotnické divadlo. V oficiálních životopisech pak akcentoval zejména úspěch v celoarmádní soutěži o vojenskou pochodovou píseň s vlastní skladbou *Pochod vojenské brigády*, s níž se v konkurenci 260ti zadaných prací od amatérských, ale i profesionálních autorů umístil na čestném desátém místě.<sup>12</sup>

Kotek však od mládí skládal (a textoval) také populární písně, tehdy takzvané šlágry, které bezprostředně po druhé světové válce nabízel vydavatelství R. A. Dvorského. Ty sice nebyly seznány dostatečně nosnými, v dopise z října 1947 však renomovaný vydavatel Kotka povzbuzoval v dalším hudebním snažení: „[...] je přece vidět, že byste mohl něco dokázat. Pracujte dále, hodně poslouvejte a studujte jazzovou i nejazzovou hudbu (to hlavně!) a až zase se Vám povede melodie, kterou byste považoval za schopnou soutěže s dnešní produkcí, pošlete nám ji.“<sup>13</sup>

Přijímací zkoušky na hudební vědu, na které se Kotek připravoval ze spisů Nejedlého, Očadlíka, Racka, Jiráňka, ale třeba také z aktuálně vydaného českého překladu Gorodinského *Hudby duševní bídy* (1952), dotyčný nakonec s úspěchem složil. Studium pak absolvoval v letech 1953–1957 s diplomovou

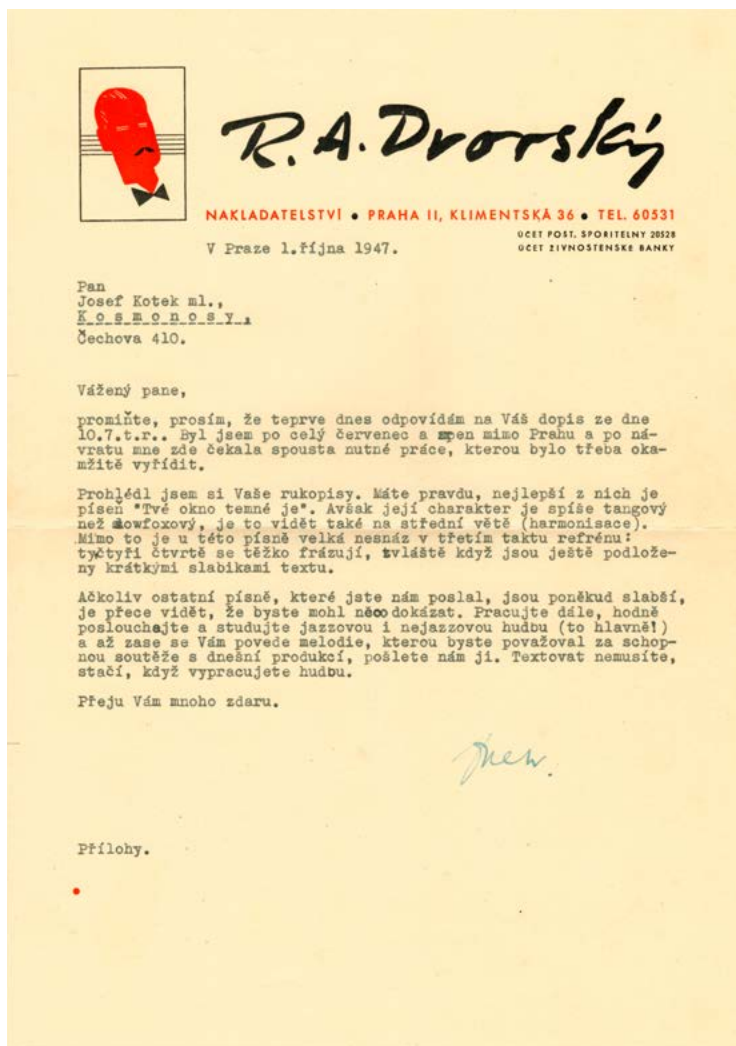
10 Josef KOTEK: *Taneček s paní Čepičkovou*. Zpravodaj PTP 12 (1995), č. 13, s. 4.

11 ČMH, číslo fondu/sbírký: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírký: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Závazná přihláška ke studiu na vysoké škole.

12 Tamtéž, Životopis.

13 Dopis Nakladatelství R. A. Dvorský, soukromý archiv Aleše Opekara.





Obr. 2 Dopis  
nakladatelství  
R. A. Dvorského  
Repro: Archiv  
A. Opekara

práci na téma *Příspěvky k otázce české hudební deklamace předsmetanovské*. O tom, jak se Kotek během studia profiloval, vypovídají posudky jeho vyučujících, například ten z roku 1955 od vedoucího katedry Mirko Očadlíka: „S. Kotek má nevšední talent pro svůj obor a obdivuhodnou svědomitost a důkladnost. Ovšem nebezpečí u s. K. je v puntičkářství až někdy suchopárném, a tam vede k neživotnému přístupu k problému.“<sup>14</sup> Jiný posudek od pracovní vedoucí říká:

14 ČMH, číslo fondu/sbírký: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírký: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Posudek katedry.

„Studuje nejzodpovědněji z celého ročníku, jeho práce je cílevědomá a výsledky ve veřejné činnosti to potvrzují. V poslední době se velmi sblížil s ročníkem a překonal svou osobní uzavřenost.“<sup>15</sup> Souběžně s hudební vědou Kotek v letech 1953–1954 absolvoval dirigentskou přípravu na HAMU, kde jej teorii vyučoval Karel Risinger a dirigování Václav Jiráček.

Vedle hudby se Kotek od mládí věnoval také literatuře a publicistice. V letech 1946–1947 spolupracoval s pojizerským vydáním deníku *Práce*, kde vycházely nejenom jeho příspěvky o divadle a jiném místním kulturním dění, ale také komentáře s přesahem k politice, dobové budovatelské tematice, branné výchově apod. Zhruba ve stejné době pracoval na překladech povídek „pokrokových“ francouzských spisovatelů, které byly od roku 1952 publikovány v časopisech *Květy* a *Československý voják*. Od roku 1955 spolupracoval s *Mladou frontou*, kam přispíval především články o opeře a operetě. V roce 1956 vykonával několikaměsíční praxi v Hudebních rozhledech, kde po ukončení studia od června následujícího roku zůstal jako stálý spolupracovník. Prostřednictvím zmíněného časopisu se jeho kariéra úzce propojila se Svazem československých skladatelů, jehož členem-kandidátem se stal v roce 1958, řádným členem pak v roce 1960. Právě v této době se Kotek pod vlivem vlastních zájmů i dobově preferovaných témat marxistické muzikologie koncentrované právě kolem Svazu zaměřil na oblast takzvaných masových či užitých žánrů.

### **Svaz československých skladatelů (1960–1961)**

Předpoklady pro institucionalizaci výzkumu populární hudby v českých zemích byly zformovány během padesátých let právě na půdě Svazu československých skladatelů. Zásadní roli v tomto směru sehrál druhý svazový sjezd uspořádaný ve dnech 25. – 28. února 1959, kde se zvláště silně prosazovala dvě témata: hudební výchova a zábavná hudba. V prvním případě delegáti kritizovali upadající hudebnost mládeže a pojetí hudební výchovy na školách, v případě druhém šíření kýčce rozhlasem a na gramofonových deskách. Ve Zprávě ÚV SČS, která shrnovala svazovou činnost za posledních deset let, bylo konstatováno, že navzdory organizaci desítek diskusí, aktivů a konferencí o tomto oboru tvorby Svaz nedokázal přivést hudební vědu k tomu, aby pomáhala růstu kvality „společensky tak důležitého úseku.“<sup>16</sup>

Stejná zpráva hovořila o třech hlavních institucionálních činitelích s klíčovým vlivem na tvorbu. Vedle tvůrčích komisí ustavených v roce 1953 a hu-

15 ČMH, číslo fondu/sbírky: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírky: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Posudek studijní skupiny.

16 *II. sjezd Svazu československých skladatelů: materiály a dokumenty*. Praha: Knižnice Hudebních rozhledů, 1959, s. 52.



debních fondů (českého a slovenského) založených o rok později šlo zejména o dosud neexistující ústav pro výzkum soudobé hudby, jehož vznik sjezd označil za prioritu: „Takový ústav by mohl velmi ovlivnit vývoj socialistické hudby, bohužel zatím neexistuje, neboť bádání o soudobé hudbě nemá své vědecké středisko. Voláme po něm!“<sup>17</sup> Ústav měl fungovat v rámci Československé akademie věd, kde samostatné muzikologické pracoviště dosud chybělo: „[...] spatřujeme nesmírnou kulturní ostudu v tom, že ČSAV dosud nenašla pod svoji střechou místo pro hudebně vědecký ústav [...]. Říkáme otevřeně, že s tímto stavem se nesmíříme a budeme všemi prostředky své kulturně politické autority bojovat za vybudování vybaveného ústavu hudební vědy v rámci ČSAV, naší vrcholné vědecké organizace.“<sup>18</sup>

Ačkoliv Svaz na konci padesátých let sdružoval zhruba 100 hudebních kritiků a vědců, badatelů orientovaných na soudobou hudbu bylo podle bilanční zprávy minimum. S ohledem na naléhavost situace vyjádřil svazový tajemník Antonín Hořejš odhodlání založit pracoviště zaměřené na soudobou hudbu přímo při Svazu:

„Proto v přechodné době, kdy tento ústav není vybudován a kdy ústavy při hudebních katedrách našich vysokých škol jsou vedeny zcela jednostranně jen k práci hudebně historické a namnoze dokonce jen k pomocné práci historické (soupis a sběr materiálů), vystupujeme s jedině možným požadavkem vybudovat Ústav pro marxisticko-leninské studium soudobé hudební kultury při hudebně vědné sekci SČS.“<sup>19</sup>

Úkol zřídit provizorní pracoviště byl splněn 1. října 1959, kdy při hudebně vědecké sekci vznikl Kabinet pro studium soudobé hudby. Náplň práce nové instituce se členila do tří hlavních oblastí hudební vědy: historie, estetiky a hudební teorie.<sup>20</sup> Jejím prvotním úkolem bylo vypracovat podrobný plán vědecké činnosti zaměřený na tři problémové okruhy: a) zpracování dějin československé hudby 20. století; b) experimentální a historicko-komparační průzkum hudebních zákonitostí; c) teoretický průzkum oblasti masových a užitých žánrů.<sup>21</sup> Pro řešení třetího úkolu byla při hudebně vědecké sekci v roce 1960 zřízena skupina odborníků, jejichž badatelské zájmy se rozpínaly od hudební folkloristiky přes zkoumání taneční a jazzové hudby až po operetu. Členy skupiny byli vesměs mladší výzkumníci začínající své kariéry okolo poloviny padesátých let; vedle Vladimíra Karbusického, Václava Pletky, Dušana Havlíčka, Lubomíra

17 Tamtéž, s. 62.

18 Tamtéž.

19 Tamtéž.

20 *Kabinet pro studium soudobé hudby*. Hudební rozhledy 12 (1959), č. 19, s. 824.

21 Milada LADMANOVÁ: *Zpráva o činnosti hudebně vědecké sekce SČS*. Hudební věda (1961), č. 1, s. 135–136.

LIDOVÁ ARMÁDA ZPÍVÁ, HRAJE A TANČÍ  
MATERIÁL PRO KULTURNĚ UMELECKÉ KROUŽKY SETNIN ARMÁDY A SNB

ČÍSLO 137

JOSEF KOTEK

# POCHOD VOJENSKÉ BRIGÁDY

SLOVA JOSEF BEDNÁŘ

ZPĚV A KLAVÍR

PÍSEŇ BYLA POCTĚNA CENOU V SOUTĚŽI EDICE „LAZ“



VYDAL ÚSTŘEDNÍ DŮM ARMÁDY, PRAHA-DEJVICE

1952

NV 3 - 26482/52

Obr. 3 Kotkův *Pochod vojenské brigády*

Repro: Archiv A. Opekara

## POCHOD VOJENSKÉ BRIGÁDY

Pochodem

KLAVÍR

The piano introduction is in 2/4 time, marked 'Pochodem' and 'mf'. It features a melody in the right hand with triplets and a supporting bass line in the left hand.

*mf*

1. Ustal no-vý den a pišťa-lou nás vi-tá, jdem do hlubin se s černou zemi bit,  
2. Sou-druzij, vzhů-ru! Jdeme, ne-če-ká-me, kdo zůstal stát, již sto-jí o-po-dál;

The first system shows the vocal melody and piano accompaniment for the first two lines of the lyrics. The piano part is marked 'mf'.

1. tam pod zemi, kde zář ka-hanů svi-tá, fam v boji svém my choeme zvi-tězit!  
2. sbí-ječkou svou krev pě-ti-letce dá-me, jde naše mlá-dí vi-tězně dnes dál!

The second system shows the vocal melody and piano accompaniment for the second two lines of the lyrics. The piano part continues with a steady accompaniment.

Refrain

Mí-rousu pí-seň práce ať si zpí-va ten, kdo chce s námi stavět lepší svět,

The third system shows the vocal melody and piano accompaniment for the refrain. The piano part features a rhythmic accompaniment with triplets.

Dorůžky a Milady Marklové šlo právě o Josefa Kotka,<sup>22</sup> který se v příštích letech stal hlavní postavou na poli výzkumu populární hudby v dnešním slova smyslu.

Kotek v Kabinetu působil jako externista do ledna 1962. Jeho angažování svazoví představitelé považovali za společensky nutné, pro nedostatek mzdových fondů ale nemohlo být realizováno formou řádného zaměstnanec-kého poměru. První vědecké úkoly tak dotyčný řešil rovněž jako stipendista Českého hudebního fondu. S ním už v říjnu 1960 uzavřel smlouvu o závazku vypracovat studii na téma *Hudební šlágr po druhé světové válce, jeho umělecký dosah a funkce v naší společnosti*. Kotkovým konzultantem byl vědecký tajemník Kabinetu Václav Kučera, který v posudku z března 1961 shrnul koncepci i dosavadní postup práce:

„Během půlroční intenzivní práce se podařilo autorovi shromáždit několik tisíc titulů písní, tanců a zábavné hudby v nejširším slova smyslu, z čehož eliminoval stovacet neúspěšnějších skladeb, hraných u nás po roce 1946. [...] z tohoto počtu bude cestou dalšího výběru stanoveno přibližně třicet nejhranějších tanečních písní, které pak budou podrobeny zevrubné komplexní analýze. [...] Autor vypracoval pro své další badatelské potřeby statistiku provozování jednotlivých skladeb v uplynulých 12 letech. Pokud se mu podařilo, zajistil si vydané notové exempláře písní, u nedostupných zahraničních skladeb se opírá převážně o autentické zahraniční nahrávky. U skladeb, jejichž notový materiál není dosažitelný, byla zvolena cesta interviewování pamětníků, hlavně skladatelů z oblasti zábavné a taneční hudby (Vinařický, Nikodém, R. A. Dvorský aj.) nebo byl použit nezveřejněný materiál z archivu tanečních orchestrů (K. Vlach, G. Brom).“<sup>23</sup>

Posudek Kučera uzavřel s tím, že jde o velmi závažné téma jak z historicko-sociologického, tak ideologického hlediska, „jehož zpracování nám bude vydatnou pomocí při hodnocení široké oblasti zábavné a taneční hudby“.<sup>24</sup>

Masovým žánrům věnoval Svaz československých skladatelů významnou pozornost již od počátku padesátých let. Tehdy šlo ale zejména o řešení praktických problémů tvorby a organizace hudebního života v duchu dobové ideologie.<sup>25</sup> Vědecký pohled se začal formovat teprve v druhé polovině dekády s postupnou emancipací svazové hudebně vědecké sekce i kulturně politic-

22 Dušan HAVLÍČEK: *Zpráva o činnosti skupiny pro studium otázek zábavné a taneční hudby*. Hudební věda (1961), č. 3, s. 170–171. Dále *Pro zpěv a radost lidí*. Praha: Knižnice Hudebních rozhledů, 1962, s. 76–80.

23 ČMH, číslo fondu/sbírky: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírky: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Konzultantský posudek.

24 Tamtéž.

25 *Za nový rozkvět populární hudby*. Hudební rozhledy 2 (1950), č. 3, s. 4.

kým táním. Uvedený přechod nejlépe ilustrují diskuse pravidelných svazových konferencí: k těm významnějším patřil brněnský aktiv o estrádní hudbě uskutečněný v červnu 1955, za ním následovala pražská konference o písni organizovaná v listopadu stejného roku, další setkání se uskutečnilo ve spolupráci Svazu a Československého rozhlasu v dubnu 1958.<sup>26</sup>

Přelomovou událostí se nicméně stala až „Konference o malých hudebních formách“, kterou Svaz uspořádal ve dnech 24. – 25. června 1961 v Banské Bystrici.<sup>27</sup> Akce tehdy přivítala 61 skladatelů, hudebních vědců, kritiků, básníků a textařů a 33 zástupců ústředních hudebních institucí včetně rozhlasu a hudebních vydavatelství. Hlavní referát vypracovali Alexej Fried, Dušan Havlíček a J. F. Fischer, s úspěchem ale vystoupil také Josef Kotek. Jeho příspěvek o československém gramofonovém trhu a vývoji vkusu v letech 1946–1960 vycházel ze statistiky dat o prodejnosti hudebních titulů Supraphonu a dále z údajů o frekvenci provozování konkrétních děl od Ochranného svazu autorského. Zjištěné písně s vysokou společenskou expozicí Kotek podroboval stylové analýze, současně uvažoval o komplexnosti jejich hodnocení, při němž hraje důležitou roli také text, interpretace (kult zpěváka), psychofyzické působení hudby i atmosféra a „dobová společenská situace kolem skladby“.<sup>28</sup>

### Ústav pro hudební vědu ČSAV (1962–1971)

Idea založení centrální muzikologické instituce s akcentem na výzkum soudobé hudební kultury došla naplnění 1. února 1962, kdy byl v rámci Československé akademie věd založen Ústav pro hudební vědu pod vedením Jaroslava Jiránka. Koncepce nového pracoviště přesně kopírovala Kabinet při skladatelském svazu: Ústav měl stejný počet oddělení (historie, estetiky a hudební teorie) a jeho hlavním úkolem bylo zpracování dějin československé (později pouze české) hudby 20. století včetně masových žánrů. Právě pro řešení této otázky Ústav od počátku zaměstnával odborné pracovníky Josefa Kotka a Lubomíra Fendrycha, jejichž dvoučlenná „pracovní skupina“ se stala součástí historického oddělení.

Skromné počátky Ústavu Kotek zachytil v jedné ze svých vzpomínek:

„Tehdy v únoru 1962 nás bylo pět – jako ve vyprávění Karla Poláčka. Železnou vrzající brankou se na pražské Kampě procházelo do starožitně sešlé budovy, ve které nám Kabinet Zdeňka Nejedlého načas propůjčil několik holých

- 
- 26 Viz Ústřední výbor Svazu československých skladatelů pořádá ve dnech 16. a 17. června t. r. v Brně celostátní aktiv o tvůrčích otázkách estrádní hudby. Hudební rozhledy 8 (1955), č. 10, s. 495; Konference SČS o písni. Hudební rozhledy 8 (1955), č. 20, s. 992.
- 27 Malé formy – velká odpovědnost. Hudební rozhledy 14 (1961), č. 14, s. 575.
- 28 Pro zpěv a radost lidí. Praha: Knihovna Hudebních rozhledů, 1962, s. 74.

místností. Pracovnu jakž takž zařízenou měl jen Jaroslav Jiránek, ředitel právě vzniklého Ústavu pro hudební vědu ČSAV. My ostatní, tj. Karel Risinger, Václav Kučera, Lubomír Fendrych a pisatel této vzpomínky, jsme byli dílem odkázáni na práci doma, dílem pověřeni obstarat se sekretářkou paní Danuškou pár kusů nábytku. Povedlo se. Pamatuji se, jak jsme z nedalekého Orientálního ústavu ČSAV přivezli na vypůjčené káře pár kusů kuchyňských stolů a židlí, jichž se dárci podle všeho rádi zbavili. Ale pro první dny a týdny bylo alespoň na čem sedět a tu a tam i něco psát – pokud to shánění další ‚vědecké výbavy‘ ovšem dovolilo. [...] Okolí působilo klidnou romantikou, poněkud obtížnější zde zato bylo vyrovnat se s všudypřítomným nejedlovským šiboletem. Pan profesor a ministr sice už za měsíc po vzniku Ústavu zemřel, ale jeho duch dlouho ještě bloudil také místnostmi jeho osiřelého a hned i zrušeného mini-ministerstva ve Valdštejnském paláci, které jsme po něm šťastně zdědili.“<sup>29</sup>

Vedle zřízení vědeckého pracoviště orientovaného na soudobou hudbu sledovala marxistická muzikologie na přelomu padesátých a šedesátých let ještě další cíl, jímž bylo uspořádání celostátního semináře. Ten měl zprostředkovat spolupráci mezi všemi tuzemskými muzikologickými pracovišti a vytvořit předpoklady pro systematickou kolektivní činnost koordinovanou právě Ústavem pro hudební vědu ČSAV.<sup>30</sup> Dalším účelem celostátního setkání bylo revidovat dosavadní praxi marxistické muzikologie a její metodologii.<sup>31</sup>

Seminář se po dlouhých přípravách uskutečnil 10. – 13. dubna 1962.<sup>32</sup> Jeho program byl rozdělen na historický, estetický a teoretický blok, přičemž společný referát Kotka a Fendrycha k problematice „žánrů bezprostředně spjatých s životem lidu“ zazněl v bloku o estetice.<sup>33</sup> Příspěvek se zamýšlel nad specifiky masových žánrů a nad adekvátní metodologií jejich zkoumání, to vše rovněž ve srovnání s přístupy aplikovanými na oblast vážné hudby. Autoři hovořili o roli masových médií i společensko-politickém kontextu, dále o skladebné, textové a interpretační složce písní. Z hlediska metodologie autoři připomínali nutnost konfrontovat data statistického a sociologického rázu s vlastním artefaktem a jeho všestrannou analýzou. V tomto smyslu se dotýkali charakteristického rysu českého muzikologického zkoumání populární hudby, které vždy více či méně vycházelo z vědomí uměleckých hodnot a sledovalo hudebně výchovné cíle.

29 Josef KOTEK: *Ohlédnutí po třiceti letech*. Hudební rozhledy 45 (1992), č. 3, s. 136.

30 *Zpráva redakce*. Hudební věda (1962), č. 3–4, s. 9.

31 Jaroslav VOLEK: *Hudební věda na nových cestách*. Hudební rozhledy 15 (1962), č. 10, s. 403.

32 Milada LADMANOVÁ: *Zpráva o činnosti hudebně vědecké sekce SČS*. Hudební věda (1961), č. 1, s. 135–136.

33 Společný příspěvek byl dílem zejména Josefa Kotka; Fendrych nebyl k vědecké práci disponován a z tohoto důvodu pracoviště ještě v šedesátých letech opustil.



Obr. 4 Josef Kotek v Ústavu pro hudební vědu ČSAV v roce 1963

Repro: Archiv A. Opekara

V rozpravě o metodologii se Kotek s Fendrychem částečně vymezili vůči přístupům, které ještě na počátku šedesátých let do zkoumání populární hudby přinášeli jejich kolegové z hudební folkloristiky, jejichž tradiční metodou byla katalogizace písňového materiálu a tvorba písňových edic: „Aniž tedy chceme podceňovat nutnou systematiku registrační a katalogizační jakožto nutný předpoklad, přece jen – vzhledem k šíři a kvantitě materiálu – nám musí jít hlavně o postih základních typických rysů a znaků, jejich podloženější utřídění a vřazení do širších souvislostí uměleckých i obecných.“<sup>34</sup> V tomto smyslu autoři komentovali také přístup kolegů Karbusického a Pletky, „kteří si vytvořili svůj pracovní styl v podstatě vycházející z užití některých metod folklorních spolu s estetickým rozbohem obvyklým v oblasti profesionálních hudebních žánrů. Zdá se však být nepochybné, že čím blíže k současnosti

34 Lubomír FENDRYCH – Josef KOTEK: *Žánry bezprostředně spjaté s životem mas jako předmět hudebně vědeckého bádání*. Hudební věda (1962), č. 3–4, s. 202.



(a tedy již u let třicátých), tím více ztrácejí obvyklá folkloristická hlediska své oprávnění [...].<sup>35</sup> Autoři zde naráželi na míru profesionálního zázemí některých malých forem, které už nelze chápat jako součást spontánní tvořivosti amatérů.

Inovativním prvkem, který rovněž předjímal pozdější chápání pojmu populární hudba, bylo odlišení zábavné a taneční hudby od masových písní a tvorby pro mládežnické soubory. Ačkoliv obě oblasti v dané době teoreticky spadaly pod společný termín masových/užitých/malých žánrů či forem, Kotek s Fendrychem připomínali specifické znaky obou sfér, které je nutno zohlednit v koncepci výzkumu. V souvislosti se zábavnou a taneční hudbou autoři hovořili o užitkových a poslechových funkcích, o součinnosti uměleckého a psychofyzického působení, o vazbách ke stylu života konkrétních sociálních a socio-generačních skupin a v neposlední řadě o úzké provázanosti s ekonomikou a tržními mechanismy. V druhém případě Kotek s Fendrychem naopak zdůrazňovali vazbu na konkrétní historické etapy, kulturně politickou determinovanost i těsnější prolínání amatérské a profesionální tvorby, než tomu bylo dosud u hudby zábavné a taneční.

Během konference Kotek přednesl ještě samostatný hudebně sociologický příspěvek s názvem *Na okraj současného společenského dosahu a funkce hudby*. Zde akcentoval fakt, že umění není pouze proces tvůrčí, ale také spotřební, upozornil na rozpory mezi představami o publiku a jeho realitou a apeloval na nutnost pochopit způsob života a potřeby jiných společenských skupin obyvatelstva, s nimiž jsou jisté umělecké oblasti a žánry bezprostředně spjaty. Ačkoliv se Kotkův příspěvek soustředil na problematiku malých žánrů, svým způsobem vypovídal o charakteristikách poválečné hudební kultury jako takové. Tímto také vzbudil diskusi, do níž se zapojili i přední marxističtí muzikologové a funkcionáři. Příspěvek ocenil například Josef Burjanek:

„Referát s. Kotka se mně líbil, protože v něm cítím i problematiku i přízvuk i pathos – dovoluji mi to slovo – kterým nás obrací k jisté části estetiky velmi důrazně, kterou máme více méně v poloze zatím kulturně politické, ideologické, normativní a nemáme ji dosud v poloze vědeckého průzkumu a stanovení vědeckých zákonitostí. Myslím, že již pomalu nastává okamžik, abychom ji do těchto poloh sledování vědeckých zákonitostí dostali. V tomto smyslu subjektivně souhlasím a řadím tento referát k těm velmi důležitým.“<sup>36</sup>

35 Tamtéž, s. 205.

36 NA, fond: Svaz československých skladatelů, Praha, karton 83 (1949–1971, Seminář o marxistické muzikologii 1962), složka: Seminář o marxistické muzikologii 1962, jednání sekce estetiky ze dne 12. dubna 1962.

Antonín Sychra v reakci na referát potvrdil, že průzkum masových žánrů je aktuálně jedním z nejdůležitějších úkolů státního vědeckého plánu (sám Sychra byl v této době koordinátorem státního badatelského plánu).<sup>37</sup>

Kotkovy úvahy o obecenstvu jako prozatím „málo známé veličině“ již odrážely znovuoživení a rehabilitaci oboru hudební sociologie. Hlavní příspěvek na toto téma během celostátního semináře přednesl Ladislav Mokrý, který poukazoval na aktuální nástup disciplíny v západních zemích a konstatoval, že zkoumat nyní postavení hudby v naší společnosti čistě historickými metodami bez zapojení sociologických přístupů je v podstatě nemožné.<sup>38</sup> Styčné body Kotkova a Mokrého referátu spočívaly především v apelu na poznávání publika ve vztahu k novým médiím.<sup>39</sup>

Národní seminář sloužil jako příprava na první mezinárodní seminář marxistické muzikologie, který proběhl 27. května – 2. června 1963, kdy se do Prahy sjeli muzikologové Bulharska, Jugoslávie, Maďarska, NDR, Polska, Rumunska a SSSR, aby se „zúčastnili diskuse o některých základních otázkách a metodologických problémech své vědy a aby se i dohodli na dalších formách spolupráce.“<sup>40</sup> Ačkoliv během národního semináře Kotek s Fendrychem úspěšně nastolili otázku výzkumu populární hudby, do programu mezinárodního semináře nebyli nominováni. Tento fakt později kritizoval Jaroslav Volek s tím, že pro vysoký počet svazových funkcionářů nedostali v delegaci prostor „mladé, svěží síly naší hudební vědy, a dokonce ani ti, kteří na národním semináři významně vystoupili.“<sup>41</sup> K razantnějšímu vstupu problematiky populární hudby na mezinárodní diskusní fóra v rámci evropských socialistických zemí došlo až na počátku sedmdesátých let při Mezinárodních muzikologických kolokviích v Brně.<sup>42</sup>

Kotkův výzkum v rámci Ústavu od počátku určoval hlavní projekt pracoviště (přidělený Ústavu oddělením vědy a kultury ÚV KSČ), jímž byla příprava dějin české hudební kultury 20. století. Výzkum měl uplatňovat zásadní principy marxistické muzikologie v podobě důsledné týmové práce a komplexního

37 Tamtéž. Záznam diskuse ve zkrácené podobě: *III. den odpoledne. Jednání v sekcích*. Hudební věda (1962), č. 3–4, s. 264.

38 *II. den dopoledne*. Hudební věda (1962), č. 3–4, s. 161.

39 Mokrého referát rovněž vyvolal otázku postavení hudební sociologie v kontextu systému muzikologických disciplín, jak o tom píše Jaroslav Volek: „Jiránek v jedné ze svých replik uznal oprávněnost této problematiky, ale skepticky se stavěl vůči nauce jako takové, s poukazem na to, že její předmět patří do hudební historie, neboť tato musí být i historií současné hudby a jejího sepětí se společností. Jiránkovo stanovisko se mi však zdá poněkud nepraktické. Vždyť třeba terénní průzkum poslechu hudby v rozhlasu, nebo průzkum oblasti zábavné hudby, o kterém referoval na semináři Josef Kotek, nebo vůbec otázky, zasahující třeba až do ekonomiky hudební produkce a reprodukce, to vše sotva může nebo bude kdy provádět hudební historik.“ Jaroslav VOLEK: *Hudební věda na nových cestách*. Hudební rozhledy 15 (1962), č. 10, s. 402–407.

40 Jaroslav VOLEK: *Mezinárodní seminář hudebních vědců*. Hudební rozhledy 16 (1963), č. 14, s. 596.

41 Tamtéž, s. 597.

42 Srov. Jan BLÜML – Ádám IGNÁCZ: *History of Popular Music Research in the Czech Lands and Hungary: Contexts, Parallels, Interrelations (1918–1998)*. Hudební věda 59 (2022), č. 2–3, s. 149–213.

zachycení hudební reality ve všech jejích institucionálních, žánrových a jiných podobách. V tomto smyslu oficiální dokumenty hovořily o tom, že do výzkumu bude zahrnuta také široká oblast malých užitých žánrů, „které buržoazní věda označovala pohrdlivě jako tzv. periferní umění a nebrala je při svém historickém výzkumu v potaz.“<sup>43</sup> Sledován měl být rodokmen socialistické masové písně i buržoazního šlágru, vedle malých písňových forem pak také kabaret, opereta, scénická a filmová hudba. Pozornost měla být věnována hudebně sdělovací technice a jejím proměnám ve světle rozvoje gramofonu, rozhlasu, filmu a televize. Uplatněny měly být i „některé výzkumné techniky používané na Západě tzv. hudebními sociology“.<sup>44</sup> Předmětem sociologicky zakotveného bádání měla být hudební recepce, „neoficiální“ formy provozování hudby v podobě domácího muzicírování, lidové tvořivosti apod. Projekt se měl opírat o rozsáhlý průzkum pramenů (jejich dokumentaci, systematizaci, tvorbu tematických bibliografií), který ve výsledku zodpoví složité otázky „novátorství a tradice, soudobosti, modernosti, národnosti, lidovosti apod.“<sup>45</sup>

Ve zprávě o dosažených výsledcích za rok 1963 Kotek s Fendrychem jako nejsložitější problém uváděli definici samotného předmětu bádání, v závislosti na tom pak vymezení odpovídající pramenné báze. Přihlíželi přitom k chystanému projektu dějin české hudební kultury 20. století, který měl být doveden až do přítomnosti, respektive měl zmapovat etapy 1900–1918, 1918–1945, 1945–1960. Na tomto základě vznikly rozsáhlé *Teze historického vývoje masových hudebních žánrů v českých zemích 1890–1960*,<sup>46</sup> které již částečně předjímalu strukturu Kotkových syntetických dějin české populární hudby vydaných v závěru badatelovy kariéry v letech 1994 a 1998 a které současně potvrzovaly autorovu schopnost zvládnout neprobádaný a nepřehledný terén nedávné minulosti. Kotek následně materiál dále rozpracoval (tentokrát pouze se zaměřením na oblast zábavné, taneční a jazzové hudby) a jako první „předběžnou informaci o tomto hudebním odvětví jako celku“ jej v polovině šedesátých let publikoval ve sborníku *Taneční hudba a jazz*.<sup>47</sup>

Od počátku svého působení v ČSAV Kotek prováděl rozsáhlý pramenný průzkum („neboť historický aspekt byl v této fázi nadřazen aspektům esteticko-teoretickým“<sup>48</sup>), který zahrnoval archivy mnoha státních institucí včetně Čs.

43 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 32, složka: 1963, plány vědeckých činností, dokument: Plán vybudování Ústavu pro hudební vědu ČSAV a jeho perspektivní úkoly do roku 1970, s. 3.

44 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 32, složka: 1963, plány vědeckých činností, dokument: Dějiny české a slovenské hudby 20. století.

45 Tamtéž.

46 Tamtéž.

47 Josef KOTEK: *Česká zábavná, taneční a jazzová hudba v základních obrysech svého historického vývoje*. In: *Taneční hudba a jazz 1964–1965*, Praha: SHV, 1965, s. 14–37.

48 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 32, složka: 1963, plány vědeckých činností, dokument: Dějiny české a slovenské hudby 20. století.

rozhlasu, Čs. televize, Čs. divadelního a literárního jednatelství, Divadelního ústavu, Kabinetu pro studium čs. divadla, Kruhu přátel jazzu a moderní taneční hudby při ZV ROH SHV, Pragokonzertu, Ochranného svazu autorského, Svazu československých skladatelů, Městské lidové knihovny, Národního muzea, Státního hudebního vydavatelství, Ústředního domu lidové umělecké tvořivosti a dalších.<sup>49</sup> V roce 1964 pak publikoval přehled *Dokumentace materiálů zábavné, taneční a džezové hudby*,<sup>50</sup> za nímž následoval další podobný text *Zábavná a taneční hudba, jazz. Komentovaný soupis české a slovenské knižní literatury a časopisů za léta 1889–1963*.<sup>51</sup> Vzhledem k neexistenci jakýchkoliv dřívějších pokusů o dokumentaci materiálu tohoto typu ze strany domácích knihoven, muzeí či vědeckých ústavů představovala příprava soupisů poměrně náročný úkol.

V roce 1966 došlo v Ústavu k částečné reorganizaci, jejímž výsledkem byl vznik samostatného oddělení užitých žánrů ustaveného k 1. červnu 1966. Členy pracoviště zůstali původní badatelé Josef Kotek a Lubomír Fendrych, které doplnil Vladimír Karbusický (dříve výzkumník Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV) a tři vědečtí stážisté: Alena Voříšková, Arnošt Košťál a Václav Pletka (dříve působící ve Vojenském historickém ústavu). Posledně jmenovaný se stal vedoucím skupiny.<sup>52</sup> S příchodem nových členů oddělení rozšířilo záběr k hudební folkloristice, konkrétně k výzkumu zlidovělých a dělnických písní, nikdy ale nenaplnilo původní představu koordinovaného zpracování masových/užitých žánrů ve všech jejich podobách. Uvedené pojmy, které činnost oddělení zastrešovaly a které předpokládaly společnou teoretickou bázi (ať už šlo o taneční hudbu, jazz nebo dělnickou píseň), se v druhé polovině šedesátých let ukázaly již jako nefunkční a nepraktické. Ačkoliv se výzkum populární hudby v českých zemích ještě na počátku šedesátých let s hudební folkloristikou v lecčems prolínal, na konci dekády se obě linie rozešly personálně, institucionálně i teoreticky.<sup>53</sup> Rozklad pracoviště, který Pletka na konci šedesátých let zachytil v jedné ze svých posledních zpráv, byl v tomto smyslu symbolický, byť jej ovlivnily i politické a jiné okolnosti:

49 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 32, složka: 1962, plán práce ÚHV, dokument: Úkol státního plánu 305-1.5: Výzkum hudebních žánrů bezprostředně spjatých s životem mas (podrobnější rozbor).

50 Josef KOTEK: *Dokumentace materiálů zábavné, taneční a džezové hudby*. Hudební věda 1 (1964), č. 3, s. 485–503.

51 Josef KOTEK: *Zábavná a taneční hudba, jazz. Komentovaný soupis české a slovenské knižní literatury a časopisů za léta 1889–1963*. In: *Taneční hudba a jazz 1964–1965*, Praha: SHV, 1965, s. 197–232.

52 Jeho hlavním úkolem bylo dokončení edice českých světských písní zlidovělých.

53 Nejlépe tuto skutečnost ilustruje systém oboru navržený autory souborné práce *Hudební věda* (Praha: SPN, 1988), kde vedle sebe existují samostatné disciplíny Etnomuzikologie (hudební folkloristika) a Teorie a dějiny nonartificiální hudby. Ještě na počátku šedesátých let se přitom uvažovalo o tom, že zkoumání masových žánrů/populární hudby bude probíhat na bázi hudební folkloristiky obohacené o moderní sociologické metody apod. K emancipaci disciplíny došlo zhruba ve stejné době, tedy v sedmdesátých letech také v západních anglofonních zemích (zde pod označením Popular Music Studies).

„[...] z šesti pracovníků oddělení plnou polovinu (včetně vedoucího oddělení) tvořili stážísté [...], další pracovník dr. Karbusický, který měl být oporou oddělení, na jeho úkolech nepracoval, další stálý pracovník s. Fendrych byl propuštěn pro neschopnost, takže vlastně zbýval jediný pracovník, který stabilně a úspěšně plní své úkoly, soudruh Kotek. [...] ostatní pracovníci Ústavu měli a mají o náplni práce a pracovních výsledcích zde dosažených jen značně mlhavé představy. Za současného personálního stavu v oddělení nemá cenu pokoušet se o realizaci plánů, jež se mu v roce 1966 vkládaly do vínků [...].“<sup>54</sup>

Pletkova stáž nebyla prodloužena a skončila podle původního plánu v polovině roku 1969.<sup>55</sup> Samostatné oddělení následně zaniklo.

V druhé polovině šedesátých let Kotek průběžně doplňoval bibliografii taneční hudby a jazzu od konce 19. století do současnosti, pracoval na evidenci a excerpci materiálů k uvedeným žánrům, zajišťoval hudební dokumenty u pamětníků (R. A. Dvorský, Arnošt Kafka, Emil Ludvík aj.) apod. Současně dokončil původní výzkum československé šlágrové produkce, na jehož základě v roce 1970 získal titul kandidáta věd.<sup>56</sup> Kotkova disertace *Hudební šlágr a jeho apercpe v Československu 1949–1966* zkoumala hity středního proudu, respektive vývoj jejich spotřeby prostřednictvím prodejnosti a frekvence provozování rovněž s přihlédnutím k politickým proměnám poválečného Československa. Přijetí spisu u oponentů Roberta Smetany, Ladislava Mokrého a Karla Risingera ovšem nebylo jednoznačné. Zásadní výtky vznesl především Smetana, jemuž vadila skutečnost, že je šlágr reflektován primárně nikoliv jako jev muzikologický, nýbrž jako předmět statistiky; dále nedostatečná návaznost na starší výzkumy masových hudebních jevů Otakara Hostinského či Václava Pletky nebo fakt, že autor používal nové pojmy jako pop-music, Houpačka, teenager, Bratislavská lyra, hitparáda, rock'n'roll, beat apod., aniž by je blíže vysvětloval.<sup>57</sup> Mokřý disertaci doporučil jako podnětnou, upozorňoval pouze na „riskantní“ metodologii vyplývající z povahy

54 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 16, složka: dr. Plitka [sic!] – dohoda, dokument: Materiály k jednání ÚR ÚHV ČSAV o problematice další činnosti oddělení užitých hudebních žánrů, 26. listopadu 1968.

55 Pletka poté pokračoval ve svém výzkumu na Univerzitě Palackého v Olomouci. Viz Pavlína PŘIBILOVÁ: *Kritická korespondence Roberta Smetany s Bedřichem Václavkem*. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra muzikologie, 2020.

56 V květnu 1970 Kotek Svazu československých skladatelů oznamoval získání nového titulu pro potřeby uvedení v hudebním adresáři, k tomu připojil vtipnou poznámku reflektující dobovou společenskou atmosféru: „Po obtěžkání různými tituly vypadá tedy mé jméno následovně: PhDr. Josef Kotek, CSc. Do bulletinu to však, probůh, nedávejte. V době, kdy je nejlíp být hrdým traktoristou, by to vypadalo jako nezřízená provokace.“ Dopis v soukromém archivu Aleše Opekara. Titul PhDr. Kotek získal na Univerzitě Palackého v Olomouci na základě práce *Příspěvky k otázce české hudební deklamace předsmetanovské* v roce 1969.

57 Oponentský posudek Roberta Smetany z 9. března 1970, soukromý archiv Aleše Opekara.

samotné problematiky a její dosavadní minimální vědecké reflexe.<sup>58</sup> Podle Risingera Kotkova práce z dlouhodobého hlediska vynikala „seriózním přístupem ke zkoumané látce, doplněným navíc vzácnou – u muzikologů nadprůměrnou – čistě hudební erudicí.“<sup>59</sup>

Ještě před obhajobou byly některé části Kotkovy kandidátská práce zveřejněny jako samostatné studie, konkrétně šlo o texty *Vývoj teoretických názorů na populární hudbu a píseň v padesátých letech* (1968),<sup>60</sup> *Šlágr a jeho společenská apercpece v letech 1949–1966* (1969)<sup>61</sup> a *Šlágrový trh v Československu v letech 1949–1969 podle prodejnosti čs. gramofonových desek a některých dalších kvantitativních ukazatelů* (1969). Druhou studii oponoval Jiří Fukač, který ocenil její preciznost a zakladatelský význam, pouze postrádal hlubší rozbor fenoménu československého šlágrového trhu: „Je opravdu šlágrový trh totožný s odbytem desek v době, kdy se šlágry lovily na zahraničních stanicích? Co všechno ještě tento trh v době masových médií vytváří? Nejde o to, aby tato otázka byla řešena. Kotek by však jako autor v této chvíli jistě nejpoučenější měl podat výklad celkového modelu šlágrové oblasti, jejíž jednou významnou položkou je prodej šlágrů na deskách.“<sup>62</sup> Třetí uvedený text oponoval Lubomír Dorůžka. Ten podobně jako Fukač oceňoval důkladnost pramenné práce, „kte- rá u nás v takovém rozsahu a takové systematičnosti nemá předchůdce“,<sup>63</sup> spis s úvodním komentářem a rozsáhlou přílohou s grafy se statistikami o prodejnosti a provozování populárních písní v poválečné době nicméně považoval teprve za předstupeň interpretace a hodnocení, které by měly v rámci dalšího zkoumání následovat.<sup>64</sup>

Hlavní projekt Ústavu pro hudební vědu v podobě knižního zpracování dějin české hudební kultury 20. století byl dokončen v roce 1969, kdy autoři vydavatelství ČSAV odevzdali rukopis v rozsahu cca 2500 stran. Posudek na první část spisu oceňoval zejména kapitulu *Hudební život*, která obsahovala i Kotkovu, Fendrychovu a Pletkovu podkapitolu *Hudba denního života*: „[...] zde si všímají autoři správně hudby v celé její šíři, včetně jejího institucionálního, organizačního a sociálního pozadí a v pohledu na veškeré žánry a vrstvy hudby. Jde vlastně o samostatnou sociologicko-historickou studii, bohatou na fakta

58 Oponentský posudek Ladislava Mokrého, tamtéž.

59 Oponentský posudek Karla Risingera z 19. února 1970, tamtéž.

60 Josef KOTEK: *Vývoj teoretických názorů na populární hudbu a píseň v padesátých letech*. Hudební věda 5 (1968), č. 4, s. 509–521.

61 Josef KOTEK: *Šlágr a jeho společenská apercpece v letech 1949–1966*. Hudební věda 6 (1969), č. 1, s. 57–91. Na základě kritiky oponentů kandidátské práce Kotek text později uváděl s pojmem „recepce“ místo původního termínu „apercepce“, v této podobě jsou texty citovány ve většině Kotkových bibliografiích.

62 ČMH, číslo fondu/sbírky: NM-ČMH Sp 7/2008, název fondu/sbírky: Svaz československých skladatelů (1949–1969) a Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, složka 179/2, Osobní složka Josefa Kotka, Posudek na studii Josefa Kotka.

63 Tamtéž, Lektorský posudek.

64 Tamtéž.

a poprvé podávající takový plastický a ucelený pohled a přehled problematiky [...].<sup>65</sup> V druhém dílu Kotek figuroval jako spoluautor u osmi podkapitol s přesahem k sociálnímu a institucionálnímu zázemí hudby, vztahu umělecké a bytové hudby, jazzu, slágrům apod. Kvůli nastupující normalizaci bylo vydání díla značně zkomplikováno: první část rukopisu vyšla v roce 1972,<sup>66</sup> ta druhá po složitých jednáních a úpravách s velkým zpožděním v roce 1981.<sup>67</sup> K realizaci třetího dílu, který by problematiku dovedl až do druhé poloviny 20. století, nikdy nedošlo.

### Komise pro otázky lidové a zábavné hudby při SČS (1962–1969)

Ačkoliv primární výzkum užitých žánrů v roce 1962 převzal Ústav pro hudební vědu při ČSAV, teoretická reflexe populární hudby z agendy hudebně vědecké sekce skladatelského svazu nikdy nezmizela. Ujala se jí Komise pro otázky lidové a zábavné hudby, která po zbytek šedesátých let sloužila jako diskusní platforma širšího spektra zájemců o dané téma včetně akademiků, hudebních kritiků a organizátorů. Ve vedení Komise se vystřídali Vladimír Karbusický, Josef Kotek a Lubomír Dorůžka, k jejím řadovým členům patřili Lubomír Fendrych, Dušan Havlíček, Jiří Chlíbaec, Zbyněk Mácha, Václav Pletka, Ivan Poledňák, Petar Zapletal a další.<sup>68</sup> Historii Komise lze rozdělit do dvou etap: první trvala zhruba do roku 1966 a charakterizovalo ji těsnější spojení s výzkumnými aktivitami akademického pracoviště. Druhá fáze se vyznačovala odklonem od vědy směrem k publicistice a organizaci festivalů a dalších podniků, které přinášel bouřlivý vývoj populární hudby druhé poloviny šedesátých let.

Základem činnosti Komise byly pravidelné diskuse na předem připravená témata. V prvních letech šlo zejména o otázky, které se právě řešily na ČSAV,

65 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton II – 39, složka: Státní plán výzkumu, úkol 305-3, dokument: posudek na „Dějiny české hudby dvacátého století“.

66 Jaroslav JIRÁNEK – Vladimír LÉBL (eds.): *Dějiny české hudební kultury 1*. Praha: Academia, 1972.

67 Jaroslav JIRÁNEK – Josef BEK (eds.): *Dějiny české hudební kultury 2*. Praha: Academia, 1981. V rámci jednání se museli vedoucí pracovníci muzikologického pracoviště zaručit, že rukopis neobsahuje žádné pasáže od emigranta Vladimíra Karbusického (ten pro *Dějiny* původně připravoval texty „Estetický vztah umělecké a bytové hudby“ a „Funkce hudby ve společnosti a estetický ideál doby“): „Na Vaše přání výslovně potvrzuji, že dr. Vladimír Karbusický není v nově revidované textové verzi zastoupen ani jako autor, ani jako pořadatel. V souvislosti s touto revidovanou verzí 2. svazku Dějin, jež jde do tisku, nemohou tedy být uplatňována žádná autorská aj. práva dr. Karbusického. Na této revidované verzi nejsou účastní ani žádní jiní autoři dlící v emigraci nebo na jejichž publikační činnost nutno nahlížet jako na nežádoucí.“ MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 16, složka: II. svazek dějiny české hudební kultury, dokument: Dopis Jiřího Bajera Nakladatelství Academia 8. září 1976.

68 NA, fond: Svaz československých skladatelů, Praha, karton 71 (1949–1971, Hudebně vědecká sekce), složka: Komise masových hudebních žánrů 1963–1969.



například Kotkovy a Fendrychovy teze k vývoji masových žánrů v českých zemích 20. století z roku 1964. Ve stejném roce Komise uspořádala konferenci k lidové a zábavné hudbě, jejímž úkolem bylo shrnout aktuální výsledky tuzemského bádání: během prvního dne vystoupili Kotek s Fendrychem s příspěvkem *K rámcovým otázkám metodologie a metodiky základního výzkumu masových hudebních žánrů*, následovaly prezentace Pletky, Karbusického, Mokrého, Havlíčka, Máchy, Roberta Šálka a Evžena Valového.

Vedle výzkumu se Komise v první polovině šedesátých let zabývala problematikou školství, otázkou zřízení veřejného badatelského střediska s možností přehrávek a obsáhlým dokumentačním materiálem nebo koncepcí magazínu *Melodie*, který jako ústřední české periodikum pro oblast populární hudby vznikl v roce 1963. Komise rovněž hodnotila aktuální hudební události, jakou byl Mezinárodní jazzový festival v Praze, návštěva L. Armstronga a P. Seegra v Československu apod.

Jak už bylo řečeno, po roce 1966 se Komise ještě více otevřela popularizačním a organizačním aktivitám spojeným s aktuálními potřebami české scény, s čímž souvisela i pozdější změna názvu na Komisi pro teorii a publicistiku v oblasti malých hudebních žánrů. V příštích letech její členové diskutovali o organizaci podniků, jakým byla Pop federace, národní beatový festival nebo festival Bratislavská lyra. Právě při bratislavské přehlídce 1968 Komise na popud Ladislava Mokrého plánovala uspořádat mezinárodní konferenci o populární hudbě, která by poprvé zprostředkovala dialog mezi teoretiky z obou stran železné opony. O charakteru semináře, jehož se mělo zúčastnit 15 odborníků ze socialistických zemí, 15 ze zemí Západu a stejný počet z Československa, uvažoval Josef Kotek: „Vzhledem k tomu, že se setkají účastníci Západu a Východu převáží zřejmě funkce poznávací nad teoretickým přínosem. Je třeba uvážit i tu okolnost, že u nás se spíše pracuje na historických materiálech než na analýze. Spíše půjde o to prorazit s naším názorem na vývoj pop-music než vyřešit nějaký teoretický problém.“<sup>69</sup> Pro samotné jednání byly navrženy dva diskusní okruhy: a) základní kritéria odborného přístupu k současné pop-music (metodologie a vymezení); b) populární hudba jako součást masové kultury (včetně sociologických funkcí masových médií, funkcí kulturně politických, ekonomických apod.).

Akce se nakonec neuskutečnila a její konání se přesunulo na příští rok. Koncepci měli rozpracovat Kotek s Karbusickým a zkušenostmi z účasti na právě proběhlé mezinárodní konferenci o jazzu v Grazu měl přispět také Dorůžka. Právě vzhledem k pokrytí jazzu na rakouské konferenci se v případě československého setkání počítalo výhradně s teoretickou reflexí pop music. Referáty měly řešit širokou škálu témat estetické, historické i teoretické po-

69 NA, fond: Svaz československých skladatelů, Praha, karton 71 (1949–1971, Hudebně vědecká sekce), složka: Komise masových hudebních žánrů 1963–1969, dokument: Zápis schůze komise pro otázky masových hudebních žánrů, 13. října 1967.

vahy: například definici kategorií, jakými jsou „beat“ či „sound-styl“, vztah mezi pop music a lidovou hudbou, úlohu textu v taneční písni, srovnání institucionální báze pop music v socialistických zemích se západními modely apod.<sup>70</sup> Ani tento podnik se však z důvodu nastupující normalizace neuskutečnil.

Problémy, které Komise řešila v poslední fázi své existence, měly často administrativní charakter, ať už šlo o negativní stanovisko Ministerstva školství k existenci Lidové konzervatoře jako jediné instituce svého druhu v českých zemích zajišťující praktické vzdělávání v oblasti malých forem, komplikace spojené s přípravou *Jazzové encyklopedie*, jejíž vydání bylo v této době plánováno u Supraphonu,<sup>71</sup> nebo cenzurní zásahy v Československém rozhlasu.

V letech 1968–1969 členové Komise vstupovali také do aktuálního politického dění. Došlo k tomu zejména při obraně domácí populární hudby před východoněmeckou kritikou, která nedlouho po srpnové okupaci v ústředním deníku Neues Deutschland obvinila československou scénu z „ideologické diverze“ a označila ji za „bahno dekadentních produktů reakčních proudů západní pop-music“.<sup>72</sup> Předsednictvo české části ÚV SČSS dne 20. listopadu 1968 vydalo prohlášení zformulované Josefem Kotkem, Karlem Macourkem a Erichem Sojkou, v němž dotyční uváděli:

„Vzhledem k tomu, že stať byla uveřejněna v ústředním deníku NDR a nabývá tím oficiálního charakteru, považuje SČSS za nezbytné zásadně se ohradit proti paušálním, věcně nepodloženým útokům [...] Českoslovenští skladatelé, textaři, hudební umělci, hudební vědci a publicisté proto s naprostou rozhodností prohlašují, že se v duchu polednové politiky KSČ a jejího akčního programu cítí být i nadále vázáni pouze svým socialistickým uvědoměním, službou československému lidu a jeho úsilím o vytvoření demokratického socialismu – socialismu s lidskou tváří.“<sup>73</sup>

Podobné manifestace vedly ke zrušení Svazu československých skladatelů, který od roku 1970 nahradil Svaz českých skladatelů a koncertních umělců. Do nové organizace byl Josef Kotek přijat až v polovině sedmdesátých let.

70 Tamtéž, dokument: Zápis ze schůze Komise pro teorii a publicistiku v oblasti malých hudebních žánrů, 19. května 1969.

71 Lexikografická práce později vyšla jako *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby* (Praha: Supraphon, 1980/1983, 1986, 1987, 1990).

72 Peter CZERNÝ – Heinz P. HOFMANN: *Wo die Tanzmusik missbraucht wird?* Neues Deutschland, 30. října 1968, s. 5.

73 NA, fond: Svaz československých skladatelů, Praha, karton 1 (Syndikát, organizace svazu, 1949–1971), složka: Prohlášení, rezoluce, stanoviska svazu, dokument: Návrh rezoluce k článku listu Neues Deutschland z 30. října 1968. Prohlášení vyšlo bez uvedení konkrétních autorů pod názvem *K situaci naší populární hudby*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 23, s. 701.

## Publicistika a popularizace

Ústav pro hudební vědu při ČSAV od svého počátku akcentoval úzké propojení vědecké, hudebně kritické a kulturně politické práce (rovněž v duchu oficiálně deklarovaných principů marxistické muzikologie). V jedné z hodnotících zpráv pracoviště se v tomto smyslu psalo:

„Většina vědeckých a odborných pracovníků Ústavu se aktivně podílí na práci společenských organizací a jiných veřejných institucí – Svazu československých skladatelů, Svazu čs. divadelních a filmových umělců, Svazu čs. sov. přátelství, Lidové univerzity, Českého hudebního fondu aj. – a to jednak formou členství v orgánech těchto institucí, v komisích, sekcích a ústředních výborech, jednak formou konzultací, přednášek a lektorských posudků. Kromě toho vyvíjejí pravidelnou intenzivní činnost publicistickou v časopisech *Hudební rozhledy*, *Literární noviny*, *Divadelní noviny*, *Tvář*, *Melodie*, *Rudé právo*, v hudebním a hudebně vzdělávacím vysílání čs. rozhlasu aj. [...]“<sup>74</sup>

Uvedené platilo pro Josefa Kotka více než pro kohokoliv jiného, neboť, jak tvrdil Ivan Poledňák, práce v oblasti dějin a teorie populární hudby si „vynucuje častější vstupy do živého kulturního dění, než práce na problémech dávnějších historických období“.<sup>75</sup>

Z hlediska teoretické reflexe populární hudby stojí za pozornost zejména Kotkovo působení v magazínu *Melodie*, který v roce 1963 nahradil starší periodikum věnované masovému/užitým žánrům *Lidová tvořivost*. Vedoucím redaktorem časopisu byl v první fázi Kotkův kolega z ČSAV Milan Kuna, členy redakce pak kromě Kotka Lubomír Dorůžka nebo Jaroslav Markl. První Kotkův text pro *Melodii* rozebíral problematiku nastupující rock'n'rollové vlny. Tu autor řešil v souladu se svojí vědeckou profilací z hudebně sociologického hlediska (všiml si sociálního zázemí hudebníků i publika), současně ji prostřednictvím analogie s vývojem swingu zasazoval do širšího dějinného rámce, čímž se vymezoval vůči zjednodušeným a historicky nepoučeným odsudkům kytarových skupin typickým pro období přelomu padesátých a šedesátých let.<sup>76</sup>

Druhým Kotkovým příspěvkem do prvního ročníku časopisu byl rozbor populární hudby ve Východním Německu, v němž autor čerpal také z osobní zkušenosti z nedávné zahraniční cesty.

74 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton II - 37, dokument: Zpráva o výsledcích činnosti ÚHV ČSAV za rok 1964.

75 Ivan VOJTĚCH - Ivan POLEDŇÁK: *Analýza činnosti a koncepce Ústavu pro hudební vědu ČSAV*. *Hudební věda* 28 (1991), č. 1, s. 10.

76 Josef KOTEK: *Co s twistovými skupinami?* *Melodie* 1 (1963), č. 4, s. 49–51. Později se Kotkův příspěvek umístil na třetím místě v čtenářské anketě o nejoblíbenější text premiérového ročníku (první pozice obsadili Zbyněk Mácha a Jiří Fukač s texty o jazzu). Milan KUNA: *Odpověď na otevřený dopis*. *Melodie* 1 (1963), č. 10, s. 159.

Za poznáním mezinárodní situace populární hudby i jejího výzkumu Kotek pravidelně cestoval již od počátku svého angažmá ve Svazu československých skladatelů: v roce 1960 jej zmíněná instituce vyslala na konferenci OIR o zábavné a taneční hudbě do Lipska, v roce 1962 na Jazz Jamboree do Varšavy, později na písňový festival v Sopotech a další akce. Cesty do zahraničí organizoval také Ústav při ČSAV, jehož ředitel Jaroslav Jiránek od vzniku pracoviště systematicky budoval mezinárodní kontakty.<sup>77</sup> Ty se podařilo navázat s berlínskou Akademií umění a jejím Archivem Paula Robesona;<sup>78</sup> silná vazba existovala také s Budapeští, kde Kotek vedle jazzových festivalů navštěvoval Archiv Bély Bartóka, Mezinárodní centrum pro výzkum dělnických písní a Konzervatoř Bély Bartóka, na níž působil jazzový hudebník a teoretik János Gonda.<sup>79</sup>

Na konci šedesátých let to byl právě Josef Kotek, který českou muzikologickou obec seznamoval s rockovým undergroundem a dalšími jevy západoevropské scény. Přímé svědectví pro čtenáře Hudebních rozhledů podal například o festivalu Internationale Essener Songtage, který proběhl v Západním Německu v září 1968 a který vedle amerických hostů v čele s Mothers of Invention Franka Zappy hostil i český Olympic.<sup>80</sup> Autor si zde opět všiml spíše sociální roviny prezentované hudby včetně fenoménů protestu a sexuality příznačných pro éru hippies: „[...] s prosbou za prominutí, že na stránky tohoto ctihodného hudebního časopisu vnesu problém tak ožehavý, jakým je sexualita v hudbě. Právě sexualitou se však dá skvěle provokovat, zvláště když podle prohlášení jedné vystupující skupiny správnou ‚underground‘ hudbu mají prý interpreti i posluchači cítit až v podbřišku.“<sup>81</sup>

V roce 1969 se Kotek spolu s dalšími českými teoretiky zúčastnil západoněmeckého festivalu populární hudby u hradu Waldeck, kde vedle zahraničních folkových a rockových interpretů vystoupili také čeští George & Beatovens s Petrem Novákem a Karel Kryl.<sup>82</sup> Podle Kotkovy zprávy akce nebyla pouze

77 Adresář zahraničních partnerů byl založen již na počátku existence pracoviště a v roce 1963 obsahoval více než 25 aktivních členů. V roce 1963 bylo do zahraničí zasláno 116 knih, ze zahraničí bylo výměnou získáno 163 knih a 45 hudebnin.

78 Ústav ČSAV mimo jiné hostil vedoucího pracoviště Victora Grossmanna v Praze a Kotek byl jeho průvodce. K samotné existenci archivu Kotek v květnu 1966 poznamenal: „Nepřestávám žasnout, jaký luxus si může NDR dovolit vydržováním samostatného archivu P. Robesona. No, lidé se něčím živit musej a proti tomu ohlášenému chlapíkovi nic nemám. Doporučuji tedy jeho přijetí a eventuálně mu budu dělat průvodce po archivech (zvláště Novinářský studijní ústav, rozhlas atd.). V každém případě doporučuji změnu termínu o měsíc později, kdy probíhá jazzový festival.“ MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton II - 33, dokument: ČSAV, zahraniční odbor, Ústavní rada.

79 Blíže ke kontaktům s Maďarskem viz Jan BLÜML – Ádám IGNÁCZ: *History of Popular Music Research in the Czech Lands and Hungary: Contexts, Parallels, Interrelations (1918–1998)*. Hudební věda 59 (2022), č. 2–3, s. 149–213.

80 Česká skupina se zde podle Kotka nicméně vyjímal jako „skromná konvalinka mezi tropickými orchidějemi“. Josef KOTEK: *Paradoxy z Essenu*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 20, s. 630–631.

81 Tamtéž.

82 Kryl podle Kotkovy zprávy vystoupil s úspěchem na rozdíl od Nováka a jeho skupiny. Josef KOTEK: *Festival pod plachtou – Waldeck 69*. Hudební rozhledy 19 (1969), č. 19, s. 600–601.

sjezdem provos a levicových hippies, nýbrž také setkáním s teoretickým přesahem, s řadou diskusí o dělnické kultuře a politicky angažované písni, otázkách politického rocku, pouličního divadla a kabaretu, o současné funkci umění, problematice masových médií, současném posluchačském „gegenmilieu“ apod. Čeští badatelé v doprovodném programu festivalu vystupovali se zhruba hodinovými prezentacemi na rozmanitá témata. Pozornost podle Kotka vzbudila zvláště Karbusické sociologická analýza nepřímých sociálních významů, jež jsou inherentně obsaženy v písňových textech; přínosem byl také referát Zbyňka Máchy o českých trampských písních, který „výustil v překvapení německých kolegů nad širokým rozsahem české folksongové kultury“.<sup>83</sup> Sám Kotek během festivalu vystoupil s přednáškou o předválečné i současné angažované písni zejména z okruhu malých divadel.

K otázkám undergroundu se Kotek na konci šedesátých let ještě několikrát vrátil. Došlo k tomu například v diskusi s mladšími rockovými publicisty v rámci *Jam Session kritiků*,<sup>84</sup> potom především v článku *Underground music a její sociální otazníky*, kde autor uvažoval o možnosti přenosu daného fenoménu do našeho prostředí. Ten Kotek připustil s tím, že jak „ekonomické aj. potíže u nás, tak i perfektní fabrikace blahobytu v NSR a některých dalších západních zemích mohou si být v některých sociálních důsledcích dost podobny. Nenasycení i přesycení – obojí jako by v mladém člověku vyvolávalo pocit marnosti, bezútěšnosti, scenerii Kafkova ‚Zámku‘.“<sup>85</sup> V závěru článku nicméně konstatoval, že z toho, co se například na festivalu v Essenu mohlo pro značnou část německého tisku jevit jako krajně pobuřující a rozleptávající, si u nás valné obavy ani naděje prozatím asi dělat nemusíme: „Naše starosti, potíže a smutky jsou od oněch v USA a NSR přece jen hodně daleko – alespoň od srpna 1968. A písničky, jež na naši domácí situaci reagují a snad ani nadále reagovat nepřestanou, by mohly být odsunuty ‚do podzemí‘ leda proti vůli tisíců a statisíců posluchačů, kteří na ně u nás doma tak dychtivě čekají.“<sup>86</sup> Fakt, že normalizační doba později zformovala český hudební underground na bázi skutečného opozičního hnutí, šlo na konci šedesátých let jen těžko předvídat.

Zřízení pozice výzkumníka populární hudby v Československé akademii věd představovalo na počátku šedesátých let do určité míry senzaci, o níž přinášely zprávy právě populární média typu *Melodie*. Uvedený časopis v roce 1965 otiskl celý rozhovor, v němž Kotek pracoviště blíže představoval, dále pak apeloval na kontakt s veřejností a sběrateli, kteří jako jediní mohou zprostředkovat jinak nedostupné materiály k starším dějinám české populární hudby.<sup>87</sup> Stejnou výzvu zopakoval v rozhovoru v roce 1973:

83 Tamtéž.

84 Vladimír POŠTULKA: *Jam Session kritiků*. *Melodie* 7 (1969), č. 1, s. 24.

85 Josef KOTEK: *Underground Music a její sociální otazníky*. *Melodie* 7 (1969), č. 2, s. 37.

86 Tamtéž, s. 40.

87 Věra DOLANSKÁ: *Lehká múza na půdě ČSAV*. *Melodie* 3 (1965), č. 3, s. 51.

„Výzkum populární hudby se musí opírat o rozsáhlý materiál, a právě v této oblasti toho vycházelo v minulých letech a desetiletích tolik, že ani největší knihovny nemají vždy své fondy úplné. Proto bych prosil, aby lidé nevyhazovali staré tisky písniček, staré plakáty a gramofonové desky, aby se s námi poradili, zdali těchto materiálů nemůžeme využít v naší vědecké práci. I to, co momentálně nepotřebujeme, zařadíme do dokumentačních fondů, ze kterých pak mohou čerpat nejen další, a nejen vědecká pracoviště, ale i například divadla. Zrovna před rokem mě umělci z libereckého Studia Y požádali o skladby z dvacátých let, jež pak zazněly v jejich encyklopedické jevištní koláži z dějin české avantgardy Depeše a jiné na kolečkách.“<sup>88</sup>

Kotkův bezprostřední kontakt s hudební scénou dokumentuje také korespondence s redakcí Fan Clubu Olympic z roku 1966, která dotyčnému posílala nová čísla klubového fanzinu a současně jej zvala na vystoupení Olympiku.<sup>89</sup> Koncerty populární hudby Kotek navštěvoval pravidelně jako recenzent i jako zástupce různých komisí. Takto se v roce 1970 například zúčastnil vystoupení slovenské skupiny Collegium musicum, jež v akademikovi, věkově již poměrně vzdálenému nastupující rockové generaci zanechal nevšední zážitek:

„Prvotní psychický pocit nevěle z ohlušivého ‚soundu‘ skupiny byl zanedlouho vystřídán zvláštní, téměř hypnotickou libostí, lokalizovanou dovnitř jakéhosi velkého, membránovitě rezonujícího gumového balonu, s nímž jsem se zvolna a blaženě plavil vysoko nad běžnými pozemskými starostmi. Po probdělé noci následovala ovšem neméně podivná (byť zcela nealkoholická) kocovina. Později jsem z literatury zjistil, že šlo o příznaky podobné hašišovým halucinacím (u mne, nekuřáka!). Popsaný pocit se přesto už neopakoval ani na mnohahodinových beatových festivalech v pražské Lucerně [...].“<sup>90</sup>

V samotné práci hudebního kritika se Kotek při hodnocení některých žánrů ukazoval jako vizionář, jehož názory mohly inspirovat i špičkové domácí publicisty, jakým byl Jiří Černý. Na počátku sedmdesátých let šlo například o populární parafráze témat vážné hudby v podání německého Orchestru Jamese Lasta, konkrétně na desce *James Last* z roku 1973, které hodnotitelé Melodie včetně Černého přikládali relativně vysokou uměleckou úroveň.<sup>91</sup> Kotek s pomocí přílehlavých historických paralel stejnou desku naopak podrobil zdrcující kritice:

88 Jan KOLÁŘ: *Chceme se aktivně podílet na současném rozvoji české kultury*. Melodie 10 (1973), č. 10, s. 324–325.

89 Dopis redakci Fan Clubu Olympic 5. května 1966, soukromý archiv Aleše Opekara.

90 Rukopis *K některým sociálním aspektům masové hudební kultury*, s. 77, soukromý archiv Aleše Opekara.

91 *Očima kritiků*. Melodie 11 (1973), č. 12, s. 360.



Obr. 5 Josef Kotek  
v diskuzi v redakci  
časopisu Melodie  
kolem roku 1968  
Repro: Archiv A. Opekara

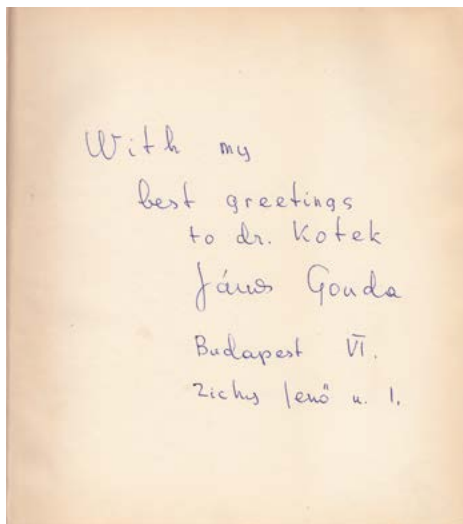
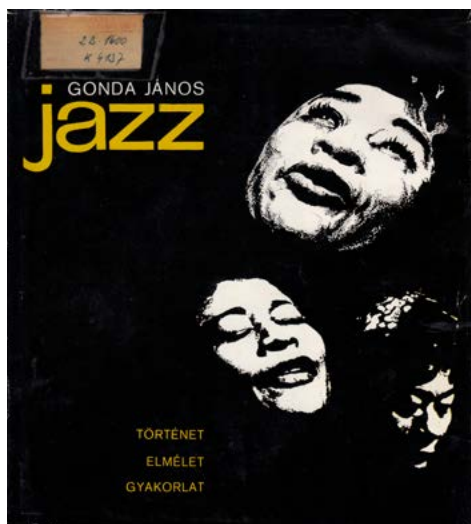
„Před dvaceti lety se pro tuhle muziku razil název ‚estrádní hudba‘, prorokovala se jí (u nás) skvělá budoucnost a orchestry typu Brněnského estrádního rozhlasového orchestru produkovaly v tomto stylu řadu desek. Bezvýsledně. Teprve později se (jinde) přišlo na to, že místo skladeb současných autorů lze jako repertoárového základu s mnohem větším úspěchem použít ‚věčných melodií‘ a jejich mírným ‚jazzováním‘ sice znesvětit různé klasiky, zato však bohatě naplnit vlastní kapsu. K dokonalosti přivedl tento způsob nicméně teprve brémský basista Hans Last, vynaleznuv pro něj přitažlivý název ‚happy sound‘.“<sup>92</sup>

V příštích letech Kotkovi mladší kolegové včetně Černého nahlíželi na uvedený žánr již podobnou optikou.<sup>93</sup>

92 Josef KOTEK: *James Last*. Melodie 11 (1973), č. 12, s. 383.

93 Srov. Jiří ČERNÝ: *Václav Týfa. Konstelace Josefa Vobraby*. Melodie 13 (1975), č. 5, s. 159.





Obr. 6 První významná maďarská kniha o jazzu hudebníka a teoretika Jánose Gondy z roku 1965 s věnováním Josefu Kotkovi  
 Repro: Muzikologická knihovna ÚDU

Ivan Poledňák Kotkovu kritickou činností s odstupem hodnotil s tím, že „těch ‚drobností‘ nepřipomínaných v osobní bibliografii, vždy však věcných a vyargumentovaných, je mnoho set, a právě i jimi Kotek ovlivňoval dění na dané scéně.“<sup>94</sup> Na jiném místě o něm napsal, že „představoval typ uvážlivého kritika spojeného převážně se swingovým idiomem.“<sup>95</sup> Jak ale uvádí Petar Zapletal, od druhé poloviny sedmdesátých let se již Kotek „přestal rozptylovat psaním běžných recenzí pro denní a odborná periodika“ a zaměřil se zejména na rozsáhlejší stati a studie.<sup>96</sup>

### Sekce hudební vědy Ústavu teorie a dějin umění ČSAV (1972–1989)

Samostatný Ústav pro hudební vědu fungoval až do roku 1971, kdy byl v důsledku normalizačních reorganizací zrušen a nahrazen muzikologickou sekci (později oddělením) v rámci Ústavu pro teorii a dějiny umění při ČSAV. Struktura pracoviště v sedmdesátých a osmdesátých letech již nebyla jasně disciplinárně

94 Ivan POLEDŇÁK: *K sedmdesátinám Josefa Kotka*. Hudební věda 35 (1998), č. 2, s. 204.

95 Antonín MATZNER – Ivan POLEDŇÁK – Igor WASSERBERGER (eds.): *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, československá část*. Praha: Supraphon, 1990, s. 282.

96 Petar ZAPLETAL: *Josef Kotek – Dějiny české populární hudby a zpěvu (1918–1968)*, Academia Praha 1998, s. 373. Hudební věda 35 (1998), č. 3, s. 303.

vymezena, spíše docházelo ke spontánnímu formování badatelských skupin podle potřeb aktuálně řešených projektů. K rozsáhlejším úkolům sedmdesátých let patřilo sepsání dějin české hudební vědy, dále zpracování „velkých“ dějin české hudební kultury (od počátku do současnosti).<sup>97</sup> Na obou uvedených projektech Kotek úzce spolupracoval s Ivanem Poledňákem, dříve pracovníkem Výzkumného ústavu pedagogického, který v ČSAV působil od roku 1968 rovněž jako odborník na jazz a populární hudbu. Podle Ivana Vojtěcha a Ivana Poledňáka „vedle některých úkolů, jimiž se pracoviště zaštiťovalo, zůstávalo hodně prostoru pro individuální a vlastně víceméně spontánně a neregulovaně volené a realizované úkoly jednotlivých pracovníků“.<sup>98</sup> V tomto smyslu Kotek plynule rozvíjel veškeré své činnosti započaté již v předcházející dekádě.

První významnou oblastí jeho bádání byly obecné úvahy o výzkumu populární hudby, respektive o existenci samostatné muzikologické disciplíny zaměřené na dotyčný žánr. K této otázce Kotek společně s Poledňákem v roce 1974 publikoval studii *Teorie a dějiny tzv. bytové hudby jako samostatná muzikologická disciplína*.<sup>99</sup> Zde autoři emancipaci nového oboru zdůvodňovali mimo jiné tím, že nejdynamičtější a relativně nejosobitější okruhy bytové hudby, zejména jazz začaly poměrně záhy produkovat své „teoretické vědomí“:

„To zprvu vyrůstalo z úsilí diskografického, z pokusů biografických a informativně encyklopedických, dospělo však časem k uvědomělému, více či méně fundovanému výzkumu historiografickému i teoretickému a konečně též k teoretickému zdůvodňování ‚sebereflexe‘ této hudby, jež se nadále již sama cítila s to zaujímat v hudební kultuře postavení v mnohém specifické.“<sup>100</sup>

Kotkova a Poledňákova studie řešila otázky definice, terminologie i klasifikace populární hudby, dále v sedmi bodech vymezovala pracovní okruh nové disciplíny: 1) vymezení disciplíny, předmět, cíle, metody, její dosavadní vývoj;

<sup>97</sup> Tento projekt měl navazovat na zásady marxistické hudební historiografie dříve použité u „malých“ Dějin hudební kultury ze šedesátých let: „K hudební kultuře chce přistupovat komplexně, tzn. nejen k tzv. umělé hudbě, ale i k lidové hudební kultuře, užitě (funkcionální) hudbě, k otázkám hudebního života, k institucionální bázi, k výkonnému umění, ke způsobu fungování hudby ve společnosti, chce si všimnout mezinárodních kontaktů a vzájemného působení české a cizí hudební kultury, zahrnout do zorného úhlu též německou hudbu v Čechách a sledovat celou hudební kulturu v co nejširším kulturně-politickém a ideologickém kontextu.“ Počítalo se s čtyřmi svazky (každý v rozsahu 700 stran) včetně čtvrtého s pracovním názvem „Česká hudební kultura 20. století“, na němž participovali kromě jiných právě Kotek s Poledňákem. MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 16, složka: Dějiny velké, dokument: Organizačně koncepční nárys práce na dílčím úkolu státního plánu výzkumu VIII-4-14 na léta 1976–1980.

<sup>98</sup> Ivan POLEDŇÁK – Ivan VOJTĚCH: *Analýza činnosti a koncepce Ústavu pro hudební vědu ČSAV*. Hudební věda 28 (1991), č. 1, s. 4.

<sup>99</sup> Josef KOTEK – Ivan POLEDŇÁK: *Teorie a dějiny tzv. bytové hudby jako samostatná muzikologická disciplína*. Hudební věda 11 (1974), č. 4, s. 335–355.

<sup>100</sup> Tamtéž, s. 336.

2) srovnávací analýza bytové a umělecké hudby, vymezení specifických vyjadřovacích prostředků a struktur bytové hudby; 3) analýza existenčních modů a vazeb bytové hudby v rámci konkrétních sociálně ekonomických podmínek; 4) typologie a analýza kulturních, sociálních, psychických aj. funkcí bytové hudby; 5) typologie rodů, okruhů, druhů a žánrově stylových typů bytové hudby; 6) estetická, zejména pak axiologická problematika bytové hudby; 7) historiografické problémy bytové hudby.<sup>101</sup> V souvislosti s metodologií autoři tvrdili, že nová disciplína patří k těm muzikologickým oborům, „jež pracují nespécifickými metodami, přičemž ovšem specifickým je výběr těchto metod, jejich vzájemné propojení resp. určité přizpůsobení těchto metod specifickým cílům a potřebám disciplíny.“<sup>102</sup> Při výzkumu bytové hudby má podle autorů existovat několik rovin, které je nutné brát vážně u každého zkoumaného faktu: a) rovina sociologická, sociálně psychologická, psychologická; b) ekonomicko-organizační; c) rovina muzikologická v užším slova smyslu (hudebně teoretická, estetická, historiografická).<sup>103</sup>

Autoři novou disciplínu rovněž vymezili vůči jiným muzikologickým oborům, mimo jiné hudební folkloristice s tím, že „námi pojednávaná disciplína neaspíruje na konkrétní studium hudebního folklóru, zejména jeho historicky starších typů před rokem 1848 [...]. Dalekosáhlejší překrývání zájmu se ovšem jeví u problematiky různých derivátů folklóru, u druhotné existence folklóru, u nového typu městského folklóru apod.“<sup>104</sup> Text uzavíral přehled vývoje zkoumání populární hudby v zahraničí a v českých zemích.

Kotkova a Poledňákova studie vznikla jako podklad pro pojednání stejné otázky do syntetické práce *Hudební věda*, která byla dokončena zhruba v polovině sedmdesátých let, k jejímuž vydání ale došlo až v roce 1988.<sup>105</sup> Řada prezentovaných skutečností nalezla uplatnění také ve věcné části *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby* dokončené během první poloviny sedmé dekády, vydané ale opět se zpožděním až v roce 1980.<sup>106</sup>

Druhým hlavním okruhem Kotkova bádání byly hudebně sociologické otázky populární hudby. Z pravidelných výkazů jeho činnosti víme, že v roce 1975 připravoval k vydání knihu o sociologii populární hudby, která ale nakonec nebyla publikována.<sup>107</sup> Jejím základem měl být rukopis *K některým sociálním*

101 Tamtéž, s. 338–339.

102 Tamtéž, s. 339.

103 Tamtéž.

104 Tamtéž, s. 340.

105 Josef KOTEK – Ivan POLEDŇÁK: *Teorie a dějiny nonartificiální hudby*. In: *Hudební věda III*, Praha: SPN, 1988, s. 823–853.

106 Antonín MATZNER – Ivan POLEDŇÁK – Igor WASSERBERGER (eds.): *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby*, věcná část. Praha: Supraphon, 1983, s. 5–9.

107 Stojí za zmínku, že v druhé polovině sedmdesátých let vyšla první významná knižní práce k sociologii populární hudby, konkrétně Simon FRITH: *Sociology of Rock*. London: Constable, 1978.



Obr. 7 Josef Kotek s manželkou, šansoniérkou Alenou Havlíčkovou a zpěvákem Rudolfem Pellarem (vlevo). Nedatováno

Repro: Foto Luboš Svátek. Archiv Popmusea

*aspektům masové hudební kultury*, který autor koncem listopadu 1973 úspěšně obhájil a jímž přispěl ke splnění vědeckého úkolu „Obecné a zvláštní rysy šíření socialistické kultury“ řešeného Vědeckým oddělením pro výzkum kultury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Text v rozsahu necelých 100 stran byl strukturován do pěti oddílů: 1) Rozsah současné spotřeby populární hudby, 2) K problému posluchačské pasivity a manipulovatelnosti, 3) Sociofunkční a sociabilní působení populární hudby, 4) Společenský osvojovací proces a jeho podmíněnost, 5) Od teorie k praxi.<sup>108</sup>

V první kapitole autor rozebíral domácí poválečné výzkumy posluchačských postojů k umělecké i populární hudbě, v druhé pak rekapituloval myšlenky západní hudební sociologie, zejména rozdílná pojetí T. W. Adorna a A. Silbermanna. Třetí kapitola diskutovala postoje k populární hudbě z hlediska sociální a generační stratifikace domácích konzumentů s akcentem na mládež a čtvrtý oddíl se zabíral recepcí populární hudby jako specifickým

108 Rukopis *K některým sociálním aspektům masové hudební kultury*, soukromý archiv Aleše Opekara.

čtyřfázovým procesem. V páté kapitole autor hovořil o tom, že výsledky prací tohoto typu by neměly zůstat pouze v rovině teoretických závěrů, ale měly by se promítnout také do kulturně politické praxe – na jedné straně zmiňoval eliminaci „sociálně povážlivých jevů“ (zneužívání drog, kolektivní hysterie, vandalismus apod.), na straně druhé potřebu vyloučit alespoň nejkřiklavější případy kýchce a banalit a tím udržet uměleckou úroveň nabídky v přijatelných mezích. Současně ale varoval před neefektivním omezováním, které by „výběr populární hudby (a z něho odvozené sociofunkční důsledky) zúženě směřovalo jen na určité vybrané a „nezávadné“ stylové (žánrové, reprodukční) typy populární hudby, jak jsme toho byli svědky např. v padesátých letech.“<sup>109</sup>

Klíčové pasáže uvedeného rukopisu byly v příštích letech ve více či méně upravené podobě publikovány v dílčích studiích. Teorie recepce populární hudby jako čtyřfázového procesu, která vysvětluje obecný vývojový oblouk stylově-žánrových druhů populární hudby s příslušnými socioekonomickými, estetickými a jinými souvislostmi, stejně jako hypotéza „generačního kyvadla“ jako jednoho z určujících faktorů stylově-žánrových proměn populární hudby byly rozebírány v textech *Jak si společnost osvojuje populární hudbu* (1974)<sup>110</sup> a *Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování* (1982).<sup>111</sup> Analýzy dosavadních průzkumů hudebních preferencí domácích posluchačů a pokusy z nich vyvodit obecnější trendy recepce hudby byly předmětem studií *Vývoj hudebního vkusu obyvatelstva po roce 1945* (1978)<sup>112</sup> a *Náš hudební vkus znovu pod lupou sociologie* (1987).<sup>113</sup>

Třetím dominantním okruhem Kotkova bádání byla hudební historiografie. Na tomto poli autor připravil několik studií o počátcích moderní populární hudby v českých zemích, o historii českých pódiových vokálních žánrů, historii české nonartificiální hudby po roce 1945 apod.<sup>114</sup> V návaznosti na činnost v šedesátých letech Kotek pracoval na sběru zvukových i tištěných dokumentů k dějinám české populární hudby, který vyústil v realizaci různých edic.<sup>115</sup> Pozornost zaslouží zvláště dvoudílná *Kronika české synkopy*,<sup>116</sup> kterou kvůli

109 Tamtéž, s. 67–68.

110 Josef KOTEK: *Jak si společnost osvojuje populární hudbu*. Hudební rozhledy 27 (1974), č. 3, s. 124–128 a č. 4, s. 185–188.

111 Josef KOTEK: *Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování*. In: *Hudební sociologie a hudební výchova*, Praha: Česká hudební společnost, 1982, s. 67–108.

112 Josef KOTEK: *Vývoj hudebního vkusu obyvatelstva po roce 1945*. Hudební věda 15 (1978), č. 3, s. 195–233.

113 Josef KOTEK: *Náš hudební vkus znovu pod lupou sociologie*. Hudební rozhledy 40 (1987), č. 4, s. 183–186.

114 Viz Kotkovu bibliografii v *Českém hudebním slovníku osob a institucí*.

115 Viz Kotkovu bibliografii v *Českém hudebním slovníku osob a institucí*.

116 Josef KOTEK – Jaromír HOŘEC: *Kronika české synkopy. Půlstoletí českého jazzu a moderní populární hudby v obrazech a svědectví současníků I. 1903–1938*. Praha: Supraphon, 1975; Josef KOTEK – Jaromír HOŘEC: *Kronika české synkopy. Půlstoletí českého jazzu a moderní populární hudby v obrazech a svědectví současníků 2. 1939–1961*. Praha: Supraphon, 1990.

spoluautorství politicky nepohodlného textaře a publicisty Jaromíra Hořce během normalizace stihl nepříznivý osud:

„Spolu s Hořcem jsme ji dávali dohromady asi pět let a pak ještě plných dvacet let protlačovali přes různé obrmüllery i bázlivé pány nakladatelské šéfy. Kdo jiný také mohl přijít na myšlenku antologie o historii českého jazzu a moderní populární hudby než právě jazzman Hořec? Návrh padl už v rámci prvního pražského jazzového festivalu v roce 1964, na který se tehdy napojila i výstavka různých dokumentárních materiálů, fotografií a publikací. Odtud i Hořcův podnět, jakým způsobem tak zajímavé exponáty uchovat a ještě rozmnožit. Začali jsme pátrat, vypůjčovat si další archiválie i rodinnou dokumentaci – a bylo toho najednou moc a moc. [...] Z celé edice, zahrnující léta 1903–1961, vyšel v polovině sedmdesátých let a po dlouhých tahanicích jen první díl, sledující období do roku 1938. Ale nejenom že si ještě tři roky poležel v supraphonském skladu a pak se [teprve v roce 1978] dostal na pulty s příkazem nulové propagace. Z tiráže muselo dokonce vypadnou i Hořcovo jméno.“<sup>117</sup>

Za zveřejnění díla se přimlouvali také Kotkovi nadřízení Jiří Bajer a Sáva Šabouk:

„S politováním jsme vzali na vědomí interní sdělení našeho vědeckého pracovníka dr. Josefa Kotka CSC, že jeho vytištěná již kniha ‚Kronika české synkopy‘ [...] nebyla odborem knižní kultury MK ČSR uvolněna do knihkupecké distribuce, a to s ústním či telefonickým odůvodněním tohoto odboru, že zahrnuje karikatury A. Hoffmeistera a stati národního umělce Jana Wericha. [...] Kotkova pramenná antologie reprezentuje několikaleté pořadatelské úsilí a shromažďuje dokumenty namnoze zcela neznámé, nadto pak v oboru vědecky zatím takřka nepokrytém. České hudební historii by proto vznikla značná újma, kdyby antologie nemohla sloužit svému nejvlastnějšímu odbornému účelu. Pokud by přece nebylo povoleno uvést knihu do normální knihkupecké sítě, doporučujeme distribuci jejího nákladu (3000 ks) alespoň interní nabídkovou formou na odborné ústavy, knihovny, učiliště a zájmové instituce [...] Poukazujeme při tom již na určitý precedens z konce 50. let, zvláště na podobný rozprodej reedice (eroticky choulostivějších) písní Jana Jeníka z Bratřic [...]“<sup>118</sup>

117 Josef KOTEK: *Člověka Hořce mám rád*. Text ze září 1991 do sborníku k sedmdesátým narozeninám Jaromíra Hořce, soukromý archiv Aleše Opekara. Dále Josef KOTEK: *Synkopy v trezoru*. Nové knihy, 1991, č. 24, tamtéž.

118 MÚA AV ČR, v. v. i., fond: Ústav teorie a dějin umění ČSAV, karton 17, složka: 1976–1980, metodologie: Dopis Jiřího Bajera a Savy Šabouka řediteli Supraphonu z 8. prosince 1975.

Druhý díl se svědectvím o politizaci jazzu po roce 1948 mohl vyjít až v roce 1990.

V sedmdesátých a osmdesátých letech Kotek dále rozvíjel svoji činnost na poli publicistiky a popularizace. Pro časopis *Melodie* připravil hudebně sociologický seriál *Populární hudba a naše společnost*, pro *Gramorevue* hudebně historický cyklus *Od rejdrováku k rocku*. S Divadlem hudby spolupracoval při přípravách výstavy o jazzu nebo jako autor pořadu *Zlatý věk českého kabaretu*, s Československou televizí pak jako autor seriálu *Písničky včera, dnes a zítra*. Ve stejné době Kotek působil jako člen komise publicistů a kritiků populární hudby při SČSKU, člen poradní komise pro otázky zábavné hudby při MK ČSR, člen redakčních rad *Hudební vědy*, *Gramorevue* a *Melodie* nebo redaktor recenzní rubriky *Hudební vědy*.

### Ústav pro hudební vědu ČSAV/AV ČR (1990–1998)

Na jaře 1990 došlo k obnovení samostatného Ústavu pro hudební vědu pod vedením Ivana Poledňáka. Josef Kotek zde do roku 1993 působil v plném zaměstnaneckém poměru, po odchodu do důchodu do roku 1998 již pouze na částečný úvazek. Právě éra devadesátých let se stala desetiletím dovršení badatelské práce prostřednictvím klíčových syntéz. Už v roce 1990 Panton vydal více než pět set stránkový soubor *Kotkovských studií*,<sup>119</sup> v letech 1994 a 1998 vyšly také dvoudílné *Dějiny české populární hudby a zpěvu* mapující daný fenomén komplexně od poloviny 19. století až po šedesátá léta 20. století.

O souborných dějinách české populární hudby a zpěvu se v rámci akademického muzikologického pracoviště hovořilo již kolem roku 1980, po revoluci byla realizace díla zanesena do plánu Ústavu pro nejbližší období společně s dějinami českého jazzu, které měl s případnou pomocí externistů napsat Poledňák, a dějinami českého rocku, jejichž knižním zpracováním byl pověřen Aleš Opekar.<sup>120</sup>

Koncepci *Dějin české populární hudby a zpěvu* Kotek přiblížil v jednom z rozhovorů z poloviny devadesátých let:

„Východiskem pro mne byly a jsou samy jednotlivé žánry populární (nonartificiální) hudby: kořeny jejich zrodu, rámcový historický vývoj, sociofunkční směřování a charakteristika jejich hudebních, u vokálních žánrů i textových struktur. Na rozdíl od vážné (artificiální) hudby nelze zde koncepci postavit na skladatelských osobnostech. I naše populární hudba ovšem měla a má

119 Josef KOTEK: *O české populární hudbě a jejích posluchačích*. Praha: Panton, 1990.

120 Ivan POLEDŇÁK – Ivan VOJTĚCH: *Analýza činnosti a koncepce Ústavu pro hudební vědu ČSAV*. *Hudební věda* 28 (1991), č. 1, s. 13. Ani Poledňákova ani Opekarova plánovaná kniha nevyšla.

své směřodatné tvůrce a interprety; těm jsou také věnovány značně podrobné profily, začleněné do jednotlivých žánrových kapitol. [...] Čtenář se s nimi a s jejich působením ostatně setká v řadě notových příkladů a dost rozsáhlé fotopříloze.<sup>121</sup>

První díl začínal u folklorních zdrojů a východisek české populární hudby a dále si všímal fenoménu, jakými byly městská zpěvnost první poloviny 19. století, hudba a tanec obrozenecké společnosti, písně měšťanské společnosti po roce 1860, městská lidová zpěvnost a dělnická píseň, populárně poslechová hudba, zábavné pódiové a scénické žánry před vznikem samostatného státu a zprostředkovatelské a sociální zázemí české populární hudby do roku 1918. Druhý díl sledoval meziválečný rozvoj české populární hudby v rámci nového organizačního a technického zázemí, instrumentální hudbu v období budování nového státu, spontánní lidovou zpěvnost první republiky, hudební divadlo a jeho vokální produkci, vývoj swingu během druhé světové války a problematiku populární hudby včetně hudebního divadla, jazzu, rocku, popu apod. v padesátých a šedesátých letech. Každá z kapitol vedle historických, sociálních i hudebně typových charakteristik obsahuje přehledy dosavadního stavu bádání a literatury.

Dobové recenze Kotkovu životní syntézu hodnotily jako zásadní dílo. Například Jiří Fukač v souvislosti s prvním svazkem hovořil o tom, že je o značném ohlasu Kotkovy knihy přesvědčen, neboť se bez ní napříště neobejde „nejenom žádný odborník (ať badatel nebo student) z oboru muzikologie, literární vědy, teatrolgie, folkloristiky a kulturní historie, ale ani žádný vskutku kulturní jedinec.“<sup>122</sup> Dále konstatoval, že:

„autor pečlivě zkoumá všechny termíny, pojmy a interpretace předchozího oborového a interdisciplinárního bádání, aby si proklestil cestu ke vskutku bezchybnému historickému výkladu každého jevu. [...] Chvillemi postupuje jako zasvěcený znalec tradičního vesnického i městského folklóru, poté třeba jako historik a teoretik tance či divadla, vždy se snaží vzít v potaz celý český teritoriální a sociální kontext, takže jeho kniha vrhá důležitý celostní pohled na široké pásmo života celé naší společnosti [...]“<sup>123</sup>

Podrobnou recenzi na druhý díl vypracoval Petar Zapletal, který vedle koncepce, pramenného zázemí, systematickosti výkladu či jazykového stylu ocenil i nadhled a střízlivost, s jakými autor pojednává dobu bezprostředně po roce

121 Jan ŠMOLÍK: *Osamělý běžec na dlouhé trati. Rozhovor s Josefem Kotkem*. Hudební rozhledy 48 (1995), č. 12, s. 30.

122 Jiří FUKAČ: *Josef Kotek: Dějiny české populární hudby a zpěvu (I) 19. a 20. století (do roku 1918)*, Academia, Praha 1994, 235 stran. *Opus musicum* 26 (1994), č. 4, s. III-IV.

123 Tamtéž.



1948, která jej samotného poznamenala a mohla by v něm potenciálně vzbuzovat pocit ublíženosti.<sup>124</sup>

Přínos Kotkovy celoživotní práce pro budoucí generace badatelů shrnul jeho neoficiální žák a kolega z akademie věd Aleš Opekar:

„Všichni Kotkovi následovníci to již budou mít jednodušší. Již si nebudou muset klást otázku, zda přece jen něco užitečného k pololidové zábavné tvorbě 19. století nenaleznou například v některém ze svazků ‚Bedřich Smetana‘ Zdeňka Nejedlého, zda nebude zapotřebí prokousat se leckterými pracemi regionálního významu nebo interními bulletiny různých institucí. Dr. Kotek již tuto nevděčnou práci udělal za ně. Alespoň pokud jde o českou populární hudbu do 60. let 20. století.“<sup>125</sup>

Stejný autor také připomněl Kotkův specifický rys, respektive silnou vazbu k národní muzikologii a populární hudbě bez výraznějších ambicí o mezinárodní přesah:

„Dr. Kotek netoužil příliš pronikat do světa, jezdit do ciziny na konference či festivaly nebo překládat své práce do cizích jazyků. Ostatně, jeho výzkum byl vždy důsledně spjat s českým terénem. Proto se také orientoval na němčinu jako na svůj hlavní jazyk. I když neznalost angličtiny sám pokládal za ‚handicap‘, ve skutečnosti se vzhledem ke svému zaměření bez angličtiny mohl obejít a také obešel. Zůstal však prozatím pro svět neobjeven.“<sup>126</sup>

Jak už bylo řečeno, Kotek opustil akademii věd jako sedmdesátiletý v roce 1998 a společně s ním z různých důvodů odešli také jeho kolegové ve výzkumu populární hudby Ivan Poledňák a Aleš Opekar. Tímto okamžikem etapa systematického muzikologického bádání zaměřeného zejména na dějiny české populární hudby, historicky ukotvená ve společenské a politické atmosféře šedesátých let 20. století definitivně skončila.

## Závěr

Počátky výzkumu populární hudby v českých zemích jsou úzce spojeny s požadavky marxistické muzikologie, která od padesátých letech 20. století systematicky zdůrazňovala význam studia soudobé hudební kultury včetně

124 Petar ZAPLETAL: *Josef Kotek – Dějiny české populární hudby a zpěvu (1918–1968)*, Academia Praha 1998, s. 373. Hudební věda 35 (1998), č. 3, s. 304.

125 Aleš OPEKAR: *Josef Kotek – učitel bez pověření*. Hudební věda 35 (1998), č. 2, s. 205. V životopisech Kotek uváděl aktivní znalost u němčiny a francouzštiny, pasivní u ruštiny a angličtiny. V němčině vyšly jeho texty k recepci populární hudby nebo o dějinách českého hudebního divadla.

126 Tamtéž.

takzvaných masových žánrů. Tyto tendence byly spojené zejména s hudebně vědeckou sekci Svazu československých skladatelů, kde Josef Kotek svoji vědeckou činnost s podporou tehdejších vlivných muzikologů Antonína Sychry, Jaroslava Jiráka a Václava Kučery na přelomu padesátých a šedesátých let zahajoval. Marxistická muzikologie pro Kotka v dané době ovšem představovala pouze institucionální rámec s preferovanými tématy. Z hlediska přístupu ke zkoumané látce badatel postupoval vždy zcela neideologicky,<sup>127</sup> což jeho práci zaručilo dlouhodobou platnost.

Badatelské směřování Josefa Kotka zásadním způsobem předurčil centrální projekt Ústavu pro hudební vědu při ČSAV šedesátých let k dějinám české hudební kultury 20. století, který usiloval o komplexní zpracování daného tématu včetně všech stylově-žánrových, sociálních, institucionálních, uměleckých a jiných souvislostí a který se měl odrazit od důkladné pramenné práce. V dílčích výsledcích Kotkovy činnosti spojené s přípravou příslušných partií pro hlavní kolektivní dílo tehdejšího akademického muzikologického pracoviště již vidíme obrysy badatelovy pozdější syntézy z devadesátých let v podobě dvojdílných *Dějin české populární hudby a zpěvu*. Příprava dějin české hudební kultury 20. století rovněž přinášela nutnost řešení základních definičních a terminologicko-pojmových otázek, hledání vztahů mezi hudbou populární a vážnou, což v příštích letech přirozeně vedlo k obecným úvahám o výzkumu populární hudby v kontextu systému muzikologických disciplín apod.

Vedle historiografie koncentrované na domácí hudbu Kotek v šedesátých letech přijal dobový trend k hudební sociologii, který měl v případě zkoumání populární hudby zvláštní opodstatnění. Vzhledem k badatelově soustavnému přihlížení k sociálním, ekonomickým a ideologickým aspektům vývoje její Ivan Poledňák s odstupem označil za jednoho z průkopníků empirické hudební sociologie u nás a vůbec jednoho z mála československých hudebních sociologů.<sup>128</sup>

Kotkovo primární zacílení na procesualnost recepce populární hudby a determinující aspekty stylově-žánrových výměn v rámci dané hudební oblasti do jisté míry souviselo s dobovou tendencí k usměrňování hudební kultury, ovšem nikoliv nutně z hlediska kulturně politického, nýbrž z pohledu hudebně výchovného. Právě v tomto smyslu se Kotkovo pojetí sociologie populární hudby zásadně odlišovalo od přístupů, jež se na přelomu šedesátých a sedmdesátých let formovaly v rámci takzvané birminghamské školy v souvislosti s poznáváním populárně hudebních subkultur.<sup>129</sup> Kotkovo nahlížení na vztah

127 Po roce 1948 byl nestraníkem.

128 Ivan POLEDŇÁK: *K sedmdesátinám Josefa Kotka*. Hudební věda 35 (1998), č. 2, s. 204.

129 K přímé názorové konfrontaci českých muzikologů se zástupci birminghamské školy viz Jiří VYSLOUŽIL: *Symposion o hudebních aktivitách mládeže*. Opus musicum 4 (1972), č. 8–9, s. 239–241. Snaha podchytit obecné vývojové mechanismy populární hudby v tomto smyslu rovněž souzněla s dobovou zálibou v prognostice, což dokumentuje Kotkův text *S budoucností v patách: hrst futurologických úvah o české nonartifciální (populární) hudbě – a nejen o ní*. Hudební rozhledy

populární hudby a společnosti bylo však určováno i permanentní nutností obhajovat konkrétní hudební fenomény, ať už šlo o rock'n'roll na počátku šedesátých let, který se badatel snažil legitimizovat s odkazem analogické vývojové situace již uznaného jazzu, nebo moderní populární hudbu jako takovou, jejíž historickou roli Kotek před převážně konzervativní a do vzdálených dějinných epoch zahleděnou českou muzikologickou komunitou hájil po celou svoji kariéru.<sup>130</sup> V těchto souvislostech lze připomenout Poledňákův postřeh, že Kotka ani tak nelákaly abstraktní metodologické úvahy jako hledání konkrétních odpovědí na dotazy společenské praxe.<sup>131</sup> Podobu Kotkovy práce pochopitelně ovlivňovaly i jiné aspekty včetně jeho poněkud „úřednické“ povahy, jíž vyhovoval statistický přístup při zkoumání československého šlágrového trhu stejně jako systematické dokumentační aktivity spojené s historickým výzkumem.

Společně s Lubomírem Dorůžkou, Ivanem Poledňákem a dalšími teoretiky Kotek reprezentoval generaci badatelů, jimž bylo v důsledku mnoha okolností poválečného vývoje, zejména pak díky kulturní a kulturně politické situaci šedesátých let umožněno spojit profesní život s výzkumem populární hudby. V období šedesátých až devadesátých 20. století činnost těchto vědců nikoliv nevýznamným způsobem spoluvytvářela profil české muzikologie a přinášela do jejího předmětného pole problematiku, kterou nejenom v okolních socialistických státech vědecké komunity objevovaly až s větším či menším zpožděním.<sup>132</sup>

## Bibliografie

- II. sjezd Svazu československých skladatelů: materiály a dokumenty. Praha: Knižnice Hudebních rozhledů, 1959.
- BEK, Mikuláš: *Konzervatoř Evropy? K sociologii české hudebnosti*. Praha: KLP, 2003.
- BLÜML, Jan – IGNÁČZ, Ādám: *History of Popular Music Research in the Czech Lands and Hungary: Contexts, Parallels, Interrelations (1918–1998)*. Hudební věda 59 (2022), č. 2–3, s. 149–213.
- CZERNY, Peter – HOFMANN, Heinz P.: *Wo die Tanzmusik missbraucht wird?* Neues Deutschland, 30. října 1968, s. 5.
- ČERNÝ, Jiří: *Václav Týfa. Konstelace Josefa Vobraby*. Melodie 13 (1975), č. 5, s. 159.
- DOLANSKÁ, Věra: *Lehká múza na půdě ČSAV*. Melodie 3 (1965), č. 3, s. 51.
- FENDRYCH, Lubomír – KOTEK, Josef: *Žánry bezprostředně spjaté s životem mas jako předmět hudebně vědeckého bádání*. Hudební věda (1962), č. 3–4, s. 200–205.

---

33 (1980), č. 11, s. 506–515. Stať byla upraveným a doplněným zněním referátu *Pravděpodobné perspektivy dalšího vývoje české nonartifciální hudby*, který autor přednesl na celostátní konferenci skladatelského svazu o populární hudbě uspořádané v září 1979 na Zvíkovském Podhradí.

130 Tamtéž.

131 Ivan POLEDŇÁK: *Šedesátiny Josefa Kotka*. Hudební věda 25 (1988), č. 3, s. 289.

132 Srov. Peter WICKE: *Popular Music Studies Behind the Iron Curtain: The Constitution of Popular Music Research in East-Central Europe before 1989*. Popular Music, v tisku.

- FRITH, Simon: *Sociology of Rock*. London: Constable, 1978.
- FUKAČ, Jiří: *Josef Kotek: Dějiny české populární hudby a zpěvu (I) 19. a 20. století (do roku 1918)*, Academia, Praha 1994, 235 stran. *Opus musicum* 26 (1994), č. 4, s. II–V.
- HAVLÍČEK, Dušan: *Zpráva o činnosti skupiny pro studium otázek zábavné a taneční hudby*. Hudební věda (1961), č. 3, s. 170–171.
- JIRÁNEK, Jaroslav – LÉBL, Vladimír (eds.): *Dějiny české hudební kultury 1*. Praha: Academia, 1972.
- JIRÁNEK, Jaroslav – BEK, Josef (eds.): *Dějiny české hudební kultury 2*. Praha: Academia, 1981.
- K situaci naší populární hudby*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 23, s. 701.
- Kabinet pro studium soudobé hudby*. Hudební rozhledy 12 (1959), č. 19, s. 824.
- KAJANOVÁ, Yvetta: *Rock, Pop and Jazz Research Development in the Former Czechoslovak Socialist Republic and Present-Day Slovakia*. In: *Popular Music in Communist and Post-Communist Europe*. Blüml, Jan – Kajanová, Yvetta – Ritter, Rüdiger (eds.), Berlin: Peter Lang, 2019, s. 31–48.
- KOLÁŘ, Jan: *Chceme se aktivně podílet na současném rozvoji české kultury*. Melodie 10 (1973), č. 10, s. 324–325.
- Konference SČS o písni*. Hudební rozhledy 8 (1955), č. 20, s. 992.
- KOTEK, Josef: *Co s twistovými skupinami?* Melodie 1 (1963), č. 4, s. 49–51.
- KOTEK, Josef: *Dokumentace materiálů zábavné, taneční a džezové hudby*. Hudební věda 1 (1964), č. 3, s. 485–503.
- KOTEK, Josef: *Česká zábavná, taneční a jazzová hudba v základních obrysech svého historického vývoje*. In: *Taneční hudba a jazz 1964–1965*. Praha: SHV, 1965, s. 14–37.
- KOTEK, Josef: *Zábavná a taneční hudba, jazz. Komentovaný soupis české a slovenské knižní literatury a časopisů za léta 1889–1963*. In: *Taneční hudba a jazz 1964–1965*. Praha: SHV, 1965, s. 197–232.
- KOTEK, Josef: *Vývoj teoretických názorů na populární hudbu a píseň v padesátých letech*. Hudební věda 5 (1968), č. 4, s. 509–521.
- KOTEK, Josef: *Paradoxy z Essenu*. Hudební rozhledy 21 (1968), č. 20, s. 630–631.
- KOTEK, Josef: *Šlágr a jeho společenská apercepce v letech 1949–1966*. Hudební věda 6 (1969), č. 1, s. 57–91.
- KOTEK, Josef: *Festival pod plachtou – Waldeck 69*. Hudební rozhledy 19 (1969), č. 19, s. 600–601.
- KOTEK, Josef: *Underground Music a její sociální otazníky*. Melodie 7 (1969), č. 2, s. 37–40.
- KOTEK, Josef: *James Last*. Melodie 11 (1973), č. 12, s. 383.
- KOTEK, Josef – POLEDŇÁK, Ivan: *Teorie a dějiny tzv. bytové hudby jako samostatná muzikologická disciplína*. Hudební věda 11 (1974), č. 4, s. 335–355.
- KOTEK, Josef: *Jak si společnost osvojuje populární hudbu*. Hudební rozhledy 27 (1974), č. 3, s. 124–128 a č. 4, s. 185–188.
- KOTEK, Josef – HOŘEC, Jaromír: *Kronika české synkopy. Půlstoletí českého jazzu a moderní populární hudby v obrazech a svědectví současníků 1. 1903–1938*. Praha: Supraphon, 1975.
- KOTEK, Josef: *Vývoj hudebního vkusu obyvatelstva po roce 1945*. Hudební věda 15 (1978), č. 3, s. 195–233.
- KOTEK, Josef: *S budoucností v patách: hrst futurologických úvah o české nonartificiální (populární) hudbě – a nejen o ní*. Hudební rozhledy 33 (1980), č. 11, s. 506–515.
- KOTEK, Josef: *Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování*. In: *Hudební sociologie a hudební výchova*. Chyba, Miloš – Zenkl, Luděk (eds.), Praha: Česká hudební společnost, 1982, s. 67–108.

- KOTEK, Josef: *Náš hudební vkus znovu pod lupou sociologie*. Hudební rozhledy 40 (1987), č. 4, s. 183–186.
- KOTEK, Josef – POLEDŇÁK, Ivan: *Teorie a dějiny nonartificiální hudby*. In: Hudební věda III. Lébl, Vladimír – Poledňák, Ivan (eds.), Praha: SPN, 1988, s. 823–853.
- KOTEK, Josef – HOŘEC, Jaromír: *Kronika české synkopy. Půlstoletí českého jazzu a moderní populární hudby v obrazech a svědectví současníků 2. 1939–1961*. Praha: Supraphon, 1990.
- KOTEK, Josef: *O české populární hudbě a jejích posluchačích*. Praha: Panton, 1990.
- KOTEK, Josef: *Ohlédnutí po třiceti letech*. Hudební rozhledy 45 (1992), č. 3, s. 136.
- KOTEK, Josef: *Dějiny české populární hudby a zpěvu 1 (do roku 1918)*. Praha: Academia, 1994.
- KOTEK, Josef: *Taneček s paní Čepičkovou*. Zpravodaj PTP 12 (1994), č. 2, s. 4 a (1995), č. 13, s. 4.
- KOTEK, Josef: *Dějiny české populární hudby a zpěvu 2 (1918–1968)*. Praha: Academia, 1998.
- KUNA, Milan: *Odpověď na otevřený dopis*. Melodie 1 (1963), č. 10, s. 159.
- LADMANOVÁ, Milada: *Zpráva o činnosti hudebně vědecké sekce SČS*. Hudební věda (1961), č. 1, s. 135–136.
- LÉBL, Vladimír – POLEDŇÁK, Ivan a kol.: *Hudební věda 1, 2, 3*. Praha: SPN, 1988.
- Malé formy – velká odpovědnost*. Hudební rozhledy 14 (1961), č. 14, s. 575.
- MARSHALL, Lee – LAING, Dave (eds.): *Popular Music Matters: Essays in Honour of Simon Frith*. Burlington, VT: Ashgate, 2014.
- MATZNER, Antonín – POLEDŇÁK, Ivan – WASSERBERGER, Igor (eds.): *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby (věcná část)*. Praha: Editio Supraphon, 1983.
- MATZNER, Antonín – POLEDŇÁK, Ivan – WASSERBERGER, Igor (eds.): *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby (československé scéna)*. Praha: Editio Supraphon, 1990.
- OPEKAR, Aleš: *Josef Kotek – učitel bez pověření*. Hudební věda 35 (1998), č. 2, s. 204–206.
- OPEKAR, Aleš: *Jiří Fukač and His Contribution to Popular Music Research*. Hudební věda 59 (2022), č. 2–3, s. 214–245.
- POLEDŇÁK, Ivan – VOJTĚCH, Ivan: *Analýza činnosti a koncepce Ústavu pro hudební vědu ČSAV*. Hudební věda 28 (1991), č. 1, s. 3–15.
- POLEDŇÁK, Ivan – KUNA, Milan a kol.: *Ústav pro hudební vědu Akademie věd České republiky*. Praha: Ústav pro hudební vědu AV ČR, 1994.
- POLEDŇÁK, Ivan: *K sedmdesátinám Josefa Kotka*. Hudební věda 35 (1998), č. 2, s. 203–204.
- POŠTULKA, Vladimír: *Jam Session kritiků*. Melodie 7 (1969), č. 1, s. 24.
- Pro zpěv a radost lidí*. Praha: Knižnice Hudebních rozhledů, 1962.
- PŘIBILOVÁ, Pavlína: *Kritická korespondence Roberta Smetany s Bedřichem Václavkem*. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra muzikologie, 2020.
- ŠMOLÍK, Jan: *Osamělý běžec na dlouhé trati. Rozhovor s Josefem Kotkem*. Hudební rozhledy 48 (1995), č. 12, s. 30.
- ŠMOLÍK, Jan: *Kotkův široký horizont*. Hudební rozhledy 51 (1998), č. 10, s. 16.
- Ústřední výbor Svazu československých skladatelů pořádá ve dnech 16. a 17. června t. r. v Brně celostátní aktiv o tvůrčích otázkách estrádní hudby*. Hudební rozhledy 8 (1955), č. 10, s. 495.
- VOLEK, Jaroslav: *Hudební věda na nových cestách*. Hudební rozhledy 15 (1962), č. 10, s. 402–407.

- VOLEK, Jaroslav: *Mezinárodní seminář hudebních vědců*. Hudební rozhledy 16 (1963), č. 14, s. 596–599.
- VYSLOUŽIL, Jiří: *Symposion o hudebních aktivitách mládeže*. Opus musicum 4 (1972), č. 8–9, s. 239–241.
- WICKE, Peter: *Popular Music Studies Behind the Iron Curtain: The Constitution of Popular Music Research in East-Central Europe before 1989*. Popular Music, v tisku.
- Za nový rozkvět populární hudby*. Hudební rozhledy 2 (1950), č. 3, s. 4.
- ZAPLETAL, Petar: *Josef Kotek – Dějiny české populární hudby a zpěvu (1918–1968)*, Academia Praha 1998, s. 373. Hudební věda 35 (1998), č. 3, s. 303–306.

Adresa:

Jan Blüml

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

e-mail: jan.bluml@upol.cz